

Universitätsbibliothek Wuppertal

Sexti Julii Frontini, Viri Consularis, Quæ Exstant

Frontinus, Sextus Iulius

Amstelodami, 1661

Liber quartus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1185](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1185)

S E X T I
J U L I I F R O N T I N I
V I R I C O N S U L A R I S,
I N S T R A T E G E M A T O N
L I B R U M Q U A R T U M,

P R Æ F A T I U N C U L A.

MULTA lectione conquisitis Strategematibus, & non exiguo scrupulo digestis, ut promissum trium librorum implerem, si modo implevi; 1 in hoc exhibebo ea, quæ parum apte descriptioni priorum ad speciem alligata subjici videbantur, & erant exempla potius 2 strategicon quam strategematicon. Quæ idcirco separavi, quia quamvis clara, diversæ tamen erant substantiæ: ne si quid fortè in aliqua ex his incidissent, 3 similitudine indoctè prætermittenda opinarentur: & sane velut residua expedienda sunt, in quo sicut antea, & ipse ordinem per species servare conabor.

I N D E X C A P I T U M.

CAP. I. **D**E disciplina.

CAP. II. **D**E effectu disciplina.

CAP. III. De continentia.

CAP. IV. De justitia.

CAP. V. De constantia.

CAP. VI. De affectu & moderatione.

CAP. VII. De variis consiliis.

L I -

1. **I**N hoc exhibebo ea] Præambulum in non comparat in antiquioribus editis.

2. Strategicon quam Strategematicon] Ita lege fide veterum librorum. In nonnullis perperam excusum; hæc erant exempla potius strategicon quam strategemata. No-

tavimus ad præloquium libri primi.

3. Similitudine indoctè prætermittenda] Habuit vetus iste P. indocti, qui sequentia periodi planè confundit incuriâ correctoris, legitque: & sana velut residua expediendi fuit, in quâ sicut antea & ipse ordinem per species servare conabor. Ineptè.

K. Corru.

SEXT. JUL. FRONT. STRATEG.

LIBER QUARTUS,

CAPUT I.

De Disciplina.

EXEMPLUM I.

R. SCIPIO ad Numantiam, ¹ corruptum superiorum ducum socordia exercitum correxit, dimisso ingenti lixarum numero, ² redactis ad munus quotidiana exercitatione militibus; quibus cum frequens injungeret iter, portare complurium dierum cibaria imperavit, ita ut frigora & imbres pati, vada fluminum pedibus trajicere affuesceret miles: exprobrante subinde Imperatore timiditatem & ignaviam, ³ frangente delicatioris usus ac parum necessaria

expe-

Corruptum superiorum ducum socordia exercitum] Nullius intererit, utrum hoc modo legas, an *secordia*, quod in exaratis primum suis reperit optimus librorum inspector Scriverius. Sunt enim *περὸ δουρατοῦ* & idem denotantia. Deinde observare occurrit *τὸ corrigere*, quod eadem locutione in re simili utitur Eutropius lib. IV. cap. 7. *militem vitiosum & ignavum, exercendo magis quam puniendo sine ulla acerbitate correat.*

Nam & corrigere est exercere: quod apud Orof. lib. V. c. 7. occurrit: *Militem suum in castris, velut in scholis exercuit.* Jul. Firmicus lib. IV. c. 14. *Tunc enim infortunia, gravesque casus prosperis rursum actibus corriguntur; νεοτοῦ δυνάμει.* Super exemplo etiam hoc & sequente videndus est Barthius, qui criticam crenam distingit, lib. XIV. cap. 9.

². *Redactis ad munus*] Nihil verius, quin ita legas. In aliis perperam; *redactis ad minus, &c.*

³. *Frangente delicatioris usus ac parum*

L s parum

expeditioni vasa. 1 Quod maxime nobiliter accidit C. Mevio Tribuno, cui dixisse traditur Scipio, Mihi paulisper, tibi & Reipublicæ 2 semper nequam eris.

II. Q. Metellus, bello Jugurthino, similiter lapsam militum disciplinam pari severitate restituit, cum insuper prohibuisset aliâ carne quàm 3 à se assâ elixâve milites uti.

III. Pyrrhus delectori suo fertur dixisse, 4 Tu grandes elige, ego eos fortes reddam.

IV. 5 L. Flacco & C. Varrone Coss. milites primo iurejurandum

parum necessaria expeditioni vasa.]

Ita & lautioris fortunæ viatores edulia jumentis & vasibus illi usui destinatis imponebant. Basiliius Conc. de Jejunio. τὸς ὀδυνητοῦς ἢ τευφῶν ἢ χρονοφωρῶν ἀναλίσκει τὸς δὲ ἀναπόσις ἀναρῶν καὶ τῶν.

1. *Quod maxime nobiliter]* Quidam meliores, *notabiliter, proci- mos;* ut Scriveriani MSS. Barthius tamen ex ingenio: *Quod maxime intolerabiliter accidit C. Mevio. Tribuno, cui dixisse traditur Scipio;* Mevio, paulisper tibi, at Reipublica semper nequam eris.

2. *Semper nequam eris]* Pro veto adfirmo, de quo adeo dubitatum est, ut ex lectione nihili, *semper necessarius nequaquam eris;* respondendum sit, & augendum; *semper necessarius nequam eris.* Postquam enim Mevio dixisset Scipio: mihi paulisper, sive ad tempus eris nequam, & exinde te euam; continuo subjungit; Tibi & Reipublicæ semper necessarius nequam habebis: ut ex opposito melius innotescat sententia. Prima scriptura hæc fuit, quæ in membranæ adhuc superest; at postmodum vel corrupta vel diminuta.

3. *A se assâ, elixâve]* Duæ priores voculæ Scriverii sunt, quæ nupiam comparent in libris, aut exaratis. Deinde, *elisa* pro *elixa*, non puto antiquum; ut *quisus* & *nixus*, de quo supra. Sed *elisa* P. editi; quod manifestò mendosum est.

4. *Tu grandes elige, &c.]* Nam utilius est, fortes milites esse, quàm grandes: quippe non tam staturæ rationem habere convenit, quàm virium. Veget. I. cap. 5. & 6. Livii lib. XXXV. Pyrrhum ait *castrametari primum docuisse, ad hoc neminem elegantius loca cepisse, præsidia disposuisse.* Vide Plutarchum, & infra exempl. XIII.

5. *L. Flacco & C. Varrone Coss.]* Scrupulum mihi movet hæc nominum consularium designatio, quem ne librorum quidem auctoritas eximet. Sanè Livius, libro vigesimo secundo, quo acta illius anni recenser, quo iurejurando milites fieri cœpere, *L. Æmilius Paulum & Terentium Varronem Coss.* laudat in hæc verba: Milites tunc, quod nunquam antea factum erat, iurejurando à Tribunis militum adacti, iussu consulum conventuros, neque injussu abituros. Nam

rejurando facti sunt, ante enim ¹ sacramento tantummodo à tribunis rogabantur: ² ceterum ipsi inter se conjurabant se fugæ

ad eam diem nil præter sacramentum fuerat, & ubi ad decimatum aut centuriatum convenissent, suâ voluntate ipsi inter se equites decuriati, centuriati pedites conjurabant, sese fugæ atque formidinis ergo non abituros, neque ex ordine recessuros, nisi teli sumendi aut petendi, aut hostis ferendi, aut civis servandi causa. Sed videant eruditiores.

1. *Sacramento tantummodo à Tribunis rogabantur*] Magnum mysterium est rei Romanæ sacramentum militare: *ερασιματικὸς ὕρκος*, ὃς ἐστὶ τὸ *Ρωμαίων δόξης σπειρὴν μυστήριον*. De quo nos aliâ ex professo: nunc inviti minuta persequemur, & maximè cum festinamus. Obiter observa *τὸ rogari*, quod verbum militiæ sive sacramento communicantissimum: Apulejus: *Da nomen huic sanctæ militiæ, cuius jam olim etiam sacramento rogabaris*: & alia.

2. *Ceterum ipsi inter se conjurabant, se fugæ atque formidinis causa non abituros: neque ex ordine recessuros, nisi teli petendi ferendi vel hostis aut civis servandi causa*] Ita Frontini locum rectè conceperat ac ediderat doctissimus Satesberienfis libro sexto cap. VII. Polierat. cum audaculus à Dempstero reprehenderetur, ut qui non tantum *μημονιὴν ἀμύκτημια* committeret, sed Liviana pro verbis Frontiniani obruderet. Norunt eruditiores (non autem qui per indi-

cem auctores legunt) nihil tam solenne esse apud nostrum Scriptorem, quam Livium verbotenus in strategemate descripsisse, quem plerumque ut auctorem adjungit, unde & sua hausit. Et nemo difficile dixerit, hoc quidem ex Tito Julium ad sequelam desumpsisse, nisi vehementer hæreat. Quare ex optimo antiquitatis magistro formulam ponam, ut cognoscant lectores, quanta fide à nostro sit exarata. Libro vigesimo secundo, de centuriatis peditibus: *Ἐκ conjurabant, sese fugæ atque formidinis ergo non abituros, neque ex ordine recessuros, nisi teli sumendi, aut petendi, aut hostis ferendi, aut civis servandi causa*. Primâ exceptione amplior est Livius Frontino, nec exstat in operibus ejus, quæ ad nos pervenerunt. Aliud tamen est *telum sumere*, aliud *petere*, quæ si confuderit in exarando noster, parum æquus fuit & imperitus. Uterque tradit conjurationem à militibus imitam fuisse ob geminam causam, fugæ & formidinis. Ingens fuga flagitium fuit, quod ob formidinem caperetur. Igitur lex militaris ignominiosè notabat τὸ *χωρῆσαι* *ἐν τῷ ἐν δὲ ποταμῷ*, ut Suidas ait, qui vel quacunquæ de causâ pedem referret, aut directâ acie statione excederet, & ordinem corrumpere. At ista Suidæ verba, & dicti hujus *δοπομιαι* mollienda videntur ex Polybio, libro sexto, ubi cum Livio & Frontino causam

fugæ atque formidinis causâ non abituros, neque ex ordine recessuros, nisi teli petendi feriendive hostis aut civis servandi causâ.

V. Scipio

causam formidinis adjungit : ἀντιπες εἰς ἐφεδρίαν ταχθέντες ΦΟΒΟΥ ΧΑΡΙΝ λίπῃσι ἢ δὲ δένει τιπῃ. Exemplum parilis exceptionis habes in XXIII. Legum militarium Imp. Justiniani & Leonis: Ἐὰν ἐν κερῶ ἡμετέροις παρεστῆς ἢ πολέμου γῆται τῶν ANEY TINOΣ ὁ λόγος τῆς φωνῆς εἴπῃ. Scriptor quidam anonymus : εἶπε λιπῆν πῶς τῆν πῶς, ΠΛΗΓΩΝ ANEYΘEN H AΛΛΗΣ TINOΣ EYΛOFOY AITIAΣ εἰς κεφαλῶν τιμαρῆται. Sic cum flagitium tam ingens esset militiæ, directâ acie statione excessisse; quatuor tamen causæ erant, propter quas impunè licuit ordine excedere: hæc nempe, teli sumendi, teli petendi, hostis feriendi, civis servandi causâ. Si primam demas, jam æquè castigandus venit iste Dempsterus, qui reliquas minus agnoscit à Frontino conscriptas: Aliud mihi videtur, & secus inducor ac credam, non exstare postrema in operibus strategici, quæ ad nos pervenerunt. Causam hostis feriendi juratam Plutarchus attingit in Marcello, cum Feretii Jovis origines discutit : ἄλλοι δὲ ὡς τῶν πῶν ἔργων πολέμου πλεονῆς γερῶν τ' ἐνομο λέγουσι. ἢ δὲ νῦν ἐν ταῖς μακρῆς, παρεστῆσιν ἀλλοίσι. Hannibal apud Ennium laudante Cicerone pro Balbo:

Hostem qui feriet, mihi erit Carthaginensis

Quisque ferit.

Sic melius editur, quàm *Quisquis erit.* Cæterum ita conjurabant voluntariè milites, cujus conjurationis formula deinde ad legitimam jurisjurandi actionem translata est. Vegetius libro secundo cap. quinto. *Jurant milites se omnia strenuè facturos, quæ præceperit Imperator, nunquam deserturos militiam, nec mortem recusaturos pro Romanâ republicâ.* Primum Vegetii membrum simile videtur formulæ jurisjurandi Polybianæ: Η ΜΗΝ ΠΕΙΘΑΡΧΗΣ ΕΙΝ ΚΑΙ ΠΟΙΗΣΕΙΝ ΤΟ ΠΡΟΣΤΑΤΤΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΟΝΤΩΝ ΚΑΤΑ ΔΥΝΑΜΙΝ. Præter hoc sacramentum invenio aliud, quod non absurdè voces fidelitatis & imperii concludit; sed non recordor, an tempora Imperatorum præcesserit, nec ne. Poterat tum jurari in S. P. Q. R. nomen, ut postea in Principis. Arrianus sic nobis illud præformat. Η ΜΗΝ ΠΡΟΤΙΜΗΣΕΙΝ ΑΠΑΝΤΩΝ ΤΗΝ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΝ. M. Antonius in funebri Oratione apud Appianum recitavit verbatim atque ex charta sacramentum, quod N. Julio juraverant: Η ΜΗΝ ΦΥΛΑΣΕΙΝ ΚΑΙ ΣΑΡΑΙ ΚΑΙ ΤΟ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΣΩΜΑ, ΠΑΝΤΙ ΣΘΕΝΕΙ ΠΑΝΤΑΣ, Η ΕΙ ΤΙΣ ΕΠΙΒΟΥΛΕΥΣΕΙΕΝ ΕΖΩΛΕΙΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟΥΣ ΜΗ ΑΜΥΝΑΝΤΑΣ ΑΥΤΩ.

Sueto-

V. Scipio Africanus, cum ornatum scutum elegantius cuiusdam vidisset, dixit non se mirari, quod tanta cura ornasset, in quo plus præsidii quam in gladio haberet.

VI. Philippus, cum primum exercitum constitueret, vehiculorum usum omnibus interdixit, equitibus non amplius quam singulos calones habere permisit: peditibus autem denis singulos, ¹ qui molas & funes ferrent in æstiva exeuntibus, triginta dierum farinam ² collo portare imperavit.

VII. C. Marius; recidendorum impedimentorum gratia,

Suetonius Cajo cap. XV. subjungit hanc clausulam, NEQUE ME LIBEROSQUE MEOS CARIORES HABEBO QUAM CALIUM ET SORORES EIUS. Sed jam nimii sumus: nunc ad ordinem redeo.

1. *Qui molas & funes ferrent in æstiva, &c.* Fallitur alibi vir doctus, immo gravissimè hallucinatur; qui calones istos opinatur fuisse *τὴν μισθωτικὴν φέροντας*. Ita Græci vocabant, qui ex diurnis quæstibus sibi victum parabant, quales bajuli & gerones Romanorum. Notum porò est, digniores ut Tribunos & Centuriones servos suos aut calones habuisse in castris, non item gregarios milites. Philippus peditibus denis singulos permisit, qui vicem præstarent jumentorum, nempe gregariis militibus ad usum communem, ut molas & funes & tentoria, & siquid tale ferrent. Olim enim moris erat tam in militaribus quam aliis expeditionibus instrumenta viæ secum deferre: cujus rei passim exempla sunt in veterum monumentis. Has sarcinas, quæ *στρωματικὰ* Græcis vocantur, Senecæ *sagma*, unus a-

liquis validus servus *ἀναφόρος* sine ærumnulis religatas gerebat: plurimum enim operâ in eam rem uti mollis & delicati nimis habebatur. Æschines exinde Demostheni vitio vertisse legitur, quod eum legatum duo servi sequerentur cum duabus sarcinis. Videbatur enim hominis esse nimis mollis & effeminati tot rebus ad corporis cultum pertinentibus servos onerare. Atque hoc ipsum in Romanis notat Seneca primo naturalium quæstionum: *Ad eò omnia indiscretæ sunt perverissimis artibus, ut, quicquid mundus muliebris vocatur, sarcina viriles sint; minus dico, etiam militares;* & Suetonius aliquot locis. Tales servos *ἀγκυλεύς* Græci vocabant, quorum meminit Hesychius: *Ἀγκυλεύς, ὁ νεώτερος πῆξ, ἡερόπαις ἢ ὁ πᾶσι τὸ σῶμα.* At diversi *συνεφόροι*, de quibus nos supra libro II. capite primo plura notamus.

2. *Collo portare imperavit*] *Portari*, Patinus: ut exemplo VIII. *ordinari aciem*, pro ordinare.

3. *Recidendorum impedimentorum gratia*] Hoc, vel geminum Græcorum *σπινθήριον* non intellexit,

tia, quibus maxime exercitus agmen oneratur, vasa & cibaria militum in fasciculos aptata 1 furcis imposuit, sub quibus & habile onus & facilis requies esset: unde & proverbium tractum est, Muli Mariani.

VIII. Theagenes Atheniensis, cum exercitum Megaram duceret, petentibus ordines respondit, ibi se daturum, deinde clam equites præmisit, eosque hostium specie impetum in socios retorquere iussit: quo facto 2 quos tum habebat, tanquam ad hostium occursum præparentur, permisit ita ordinare aciem, ut quo quis voluisset loco consisteret, & cum inertissimus quisque retro se dedisset, strenui autem in fronte profuissent, ut quemque invenerat stantem, ita ad ordines militiæ provexit.

IX. Lylander Lacedæmonius, 3 egressum via quendam castigabat: cui dicenti 4 ad nullius rei rapinam se ab agmine recessisse, respondit, ne speciem quidem rapturi præbeas volo.

X. Antigonus, cum suum filium divertisse audisset in ejus domum, cui tres filiæ insignes specie essent, Audio, inquit,

xit, quisquis rescripsit, *rejiciendum*: quod alibi offendimus. Ineptè. Solennis locutio occurrit apud Senecam lib. III. natural. quæstionum, *occupationes recidantur*, &c. Plutarchus Catone majore: *Καὶ ὁθεῖνος τε τὴν πολυτέλειαν.*

1. *Furcis imposuit*] Quas appellabant *arummulas*. Ἀρομύλα, *arummina* in Glossis. Festus: *arummulas* Plautus refert *furcillas*, quibus religatas *sarcinas viatores gerebant. quarum usum quia C. Marius retulit, muli Mariani postea appellabantur.*

2. *Quos tum habebat*] Posset etiam, *quos secum habebat*. Ita lege cum Stevvechio.

3. *Egressum via quendam castigabat*] Ob ἀποστῆναι. Infra: *Appius Claudius ex his qui loco cesserant; decimum quemque militem sorte ductum, fuste percussit*. Si miles Romanus erat, vitibus; si extraneus, fustibus cedebatur. Meminit J Ctus in l. 3. π. de Re militari.

4. *Ad nullius rei rapinam se ab agmine recessisse*] Ad hoc sacramento milites etiam adigebantur; Agellius ex Cincio de Re Militari libro tertio: **FURTUM NON FACIES DOLO MALO SOLUS NEQUE CUM PLURIBUS**. Sequentia maxime faciunt ad illustrationem.

quit, fili; ⁊ anguste habitare te, pluribus dominis domum possidentibus, hospitium laxius ⁊ accipe: jussuque commigrare edixit, ne quis minor quinquaginta annos natus, hospitio matrisfamilias uteretur.

XI. Q. Metellus Cos. quamvis nulla lege impediretur, quin 3 filium contubernalem perpetuum haberet, maluit tamen eum in ordine merere.

XII. P. Rutilius Cos. cum secundum leges in contubernio suo filium posset habere, in legione militem fecit.

XIII. 4 T. Scaurus filium, quod in saltu Tridentino loco hostibus cesserat, in conspectum suum venire vetuit: adolescens verecundia ignominia pressus, mortem sibi conscivit. Castra antiquitus Romani, ceteraque gentes passim per corpora cohortium velut mapalia constituere soliti erant, cum solos urbium muros nosset antiquitas. Pyrrhus Epirotarum rex, primus totum exercitum sub eodem vallo continere instituit. Romani deinde victo eo 5 in campis

Ar-

1. *Anguste habitare te*] Parifinus, *anguste* quod esse non potest ob *laxius hospitium*. Sed in membranis *habere, reperi*, quod quamvis *habitare* explicari possit, ut apud Afranium citante Nonio; & alios antiquarios; tamen *habere* nolui, & habeat qui velit. Nobis vulgatum verbum non obstat. Est autem lepidus sensus & amphibolicus, qui forte τὰς σκωτίας εἰς ἀφροδίτην respicit. Nam *habitare* est verbum eroticum. Petronius: *Hic, inquit, debes habitare*. Ita & *degere* usurpabant, & *hospitium*.

2. *Accipe*] *Accipere*. P. Istud accipe.

3. *Filium contubernalem*] Statim: *cum secundum leges in contubernio suo filium posset habere*, &c.

Glossa: *Contubernium*, σκωτία, σκωτιέσιον, σκωτιέσιον, σύντονον στρατιωτῶν. In fine lege: *in ordine merere*, ubi, *in ordinem habere*, in vulgum vulgatum est.

4. *T. Scaurus*] Quidam *Marci* prænomen Scauro anteponunt, ut P.

5. *In campis Arusinis*] Optimæ membranæ *Arosinis*, nullâ varietate. Florus lib. I. cap. XVIII. *Lucania suprema pugna sub Arosinis, quos vocant campis*. Ubi frustra *Taurasinos campos* comminiscuntur imperitii scribæ. Vult Frontinus hoc loco, Romanos omnem hanc castrametationis scientiam accepisse à Pyrrho Græco: Græci castra formabant ad loci situm, cum Romani formarent locum castris, εἰ μὴ ἀνόμειλλον ἂν τὰς χεῖρας, ἐξαμείλλετον.

Arufinis, i circa urbem Beneventum castris ejus potiti, & arudinatione notata paulatim ad hanc usque metationem, quæ nunc effecta est, pervenerunt.

XIV. P. Nafica in hybernis, quamvis classis usus non esset necessarius, ne tamen desidia miles corrumpetur, aut per otii licentiam focis injuriam inferret, naves ædificare instituit.

XV. M. Cato memoriæ tradidit, in furto comprehensis inter commilitones 2 dextras esse præcisas: 3 aut si lentius animadvertere voluissent in principes, sanguinem missum.

XVI. Clearchus dux Lacedæmoniorum exercitui dicebat, Imperatorem potius quam hostem metui debere: significans eos, qui in prælio dubiam mortem timuissent, certum, si deseruissent, manere supplicium.

XVII. Ap-

1. *Circa urbem Beneventum*] Præstat ad Græcorum historiam refugere, quàm exponi ludibrio correctorum, ajunt viri *κερικώτατοι*, quorum animis hoc loco hæret persuasio legendum esse, ut edidimus. Non inficior à Plutarcho *Beneventum* in Pyrrhi vita nominari urbem istam: tamen non satis concoquo veterum scripturam *Statuentum* vel *Fatuentum*. Cum autem Florus Lucaniæ esse campos scribat, quomodo iidem potuerint esse circa *Beneventum*, non video. Stephanus nescio quam *Beneventum* in Campania ponit, quam scribi per *δ* perhibet *βεβένδον*, cujus ἀντικὸν *βεβένδου*, & aliud esse à *βεβέντον*: Ridiculè. Nam *βεβέντος* & *βεβένδης* planè idem. Ut *βενήσιον* & *βενδήσιον* dupliciter scribebant, *ἢ τῶν τε ἢ τοιαῦτα*. Nobis tamen jam beatoribus licuit, ut Beneventum eruditissimo-

rum virorum Salmastii & Ortelii testimonio reponeremus.

2. *Dextras esse præcisas*] Id genus pœnæ irrogatum creberrimè militibus non solum ob furtum, sed & alia flagitia. Lege Valerium Maximum & Ammianum. Livius libro XXXV. *Cum transfugis novis mulctati virgis, manibusque præcisas, Capuam rediguntur*: quo in loco mulcati legendum.

3. *Aut si lentius animadvertere voluissent in principes*] Nescio unde P. Codicis orta læctio, quæ habet: *aut ut simile ejus animadvertere noluisse*. Nisi quod manifestè falsam pronuntiare licet. Fuit, qui abjectis primum verbis in antetiore periodo, *inter commilitones*, reliqua sic legeret & interstringeret: *aut si lenius animadvertere voluissent, in principis sanguinem missum*; ut principia sint locus in medio *αὐλῆς ἢ μέγας στρατοπέδου τείνειος*

XVII. Appii Claudi sententia, Senatus eos, qui à Pyrho rege Epirotarum capti, & postea remissi erant, equites ad peditem redegit, pedites ad levem armaturam, ¹ omnibus extra vallum iussis tendere, donec bina hostium spolia singuli referrent.

XVIII. Otacilius Crassus Cos. eos, qui ab Hannibale sub jugum missi redierant, tendere extra vallum iussit, ut immuniti assuescerent periculis, & adversus hostem ² audentiores fierent.

XIX. P. Cornelio Nasica, Decimo Junio Coss. qui exercitum deseruerant damnati, virgis cæsi publice venerunt.

XX. Domitius Corbulo in Armenia, duas alas & tres cohortes, quæ ad castellum initio hostibus cesserant, extra vallum iussit tendere, donec assiduo labore & prosperis excursionibus redimerent ignominiam.

XXI. Aurelius Cotta Cos. cum ad opus equites necessitate cogente iussisset accedere, eorumque pars detrectasset imperium, questus apud Censores, effecit, ³ ut notarentur. A Patribus deinde obtinuit, ne eis præterita æra procederent.

XXII. Tribuni quoque plebis de eadem re ad populum pertulerunt, omniumque consensu stabilita disciplina est.

XXIII. Q. Mē-

de'ois, ut ait Polyænus: quomodo apud Tacitum sæpiusculè sumi videmus. Lib. I. hist. *in ipsis principii stuprum ausa*: & alibi, quod in isto castrorum loco & aperta venâ hanc animadversionem exercuerint. Aliter Stevvechius unâ voculâ mutatâ, *at si lenius*, &c. ex opposito: Nolumus augurari, quia sine commento sumus aliorum.

1. *Omnibus extra vallum iussis tendere*] Hic duplex occurrit animadversio; primo mutatio militiæ;

deinde aliud pœnæ militaris genus antiquum: Tacitus & alii veterum sæpius meminere.

2. *Audentiores*] Veteres legunt *audaciores*, ut Parisinus. Exemplo sequente idem Codex rursus vitio laborans, malè habuit, *damnato virgis cæsi publicè venerunt*. In præcedentibus expungit *exercitum* Stevvechius.

3. *Vt notarentur*] Ita lego, vulgò *vocarentur*. Sed & variant distinctionem, *ut notarentur à Patribus*.

M tribus;

XXIII. Q. Metellus Macedonicus, in Hispania, quinque cohortes, quæ hostibus cesserant, testamentum facere iussas, ad locum recuperandum remisit: minatus non nisi post victoriam receptum iri.

XXIV. P. Valerio Cos. Senatus præcepit 1 exercitum ad Sirim victum ducere 2 Serinum, ibique castra munire, & hyemem sub tentoriis exigere.

XXV. Senatus, cum turpiter fugati ejus milites essent, decrevit, 3 ne auxilia eis submitterentur, nisi captis ejus legionibus, quæ Punico bello militiam detrectaverant: 4 at in Siciliam velut relegatis per septem annos ordeum ex Senatusconsulto datum est.

XXVI. 1 L. Piso

tribus. Deinde obtinuit, ne eis præterita ara procederent, id est; finirentur stipendia, eorumque tempus finitum esset.

1. *Exercitum ad Sirim*] Nihil verius ista scriptura, quanquam ad *Sirim* etiam summi viri adnotarunt, ex Orofio libro quarto cap. primo. Liris in Campania fluvius λείρας aut λίρας: Siris ἐν τῇ βερπανίᾳ, ut Græci loquuntur.

2. *Serinum*] Veius editio, *Serivium*: Scriveriahi MSS. Firmum, quod mihi ignotum hæctenus fuit. Sequitur alia animadversio, nempe *hiemem sub tentoriis exigere*, pro quo Græci dicunt *ἡμεμελεῖν* & *ἀγεμελεῖν*: Melius Polybius, *ὑπαίθρου* Διοτρίβου. Nam *ὑπαίθρου* vox castrensis est, & huic significationi propria. In VI. Dionysii πολικὴ εἶδος opponitur πόλεμος ὑπαίθρου, bellum quod cum externo hoste geritur; ubi *ὑπαίθρου* tubens rescripserim ex viri doctissimi notis. Phrynichus: *ὑπαίθρου* καὶ λέγε, *ὑπαίθρου* δὲ. Cæterum,

quod Frontino est *hiemem sub tentoriis exigere*, alii vocant *extra oppidum hibernare*. Livius libro XXXV. *Additum etiam virorumque ignominia est, ne in oppidis hibernarent, neve hiberna propriis ullam urbem decem millibus passuum adificarent*. Ammianus more suo ἐκλωζόν, dixit *subdivales moras tolerare*, lib. XIX. melior Latinitas, *sub pellibus agere, vel militia*.

3. *Ne auxilia eis submitterentur*] Si verum licet dicere, illud eis Steyvechianum est: antea enim ei vulgatum erat, quod evidenter culpandum. Nec dubium quin ista sit vera scriptura, licet membranarum ejus.

4. *At in Siciliam*] Hoc sanè elegantius quam in nonnullis, aut. Cæterum quod in legionariis militibus veteranisque puniendis observatum, id etiam in prælusione tyronum servari solenne fuit, ut pro frumento hordeum cogernerentur accipere. Livius lib. XXXVII. *Co-*

hortibus,

XXVI. 1 L. Piso Titium Præfectum cohortis, quod loco fugitivis cesserat, 2 cincto togæ præciso, soluta tunica, nudis pedibus in principiis quotidie stare, dum vigiles venirent, iussit, conviviisque & balneo abstinere.

XXVII. Sylla cohortem & centuriones, 3 quorum stationem hostis perruerat, 4 galeatos & discinctos perstare in principiis iussit.

XXVIII. Domitius Corbulo in Armenia, Æmilio Rufo Præfecto equitum, quia hostibus cesserat, & parum instructam armis alam habebat, vestimenta per hictorem scindi, eidemque, ut erat scædato habitu, perstare in principiis, donec mitterentur, imperavit.

XXIX. Attilius Regulus, cum ex Samnio in Lucernam transgredetur, exercitusque ejus obviis hostibus aversus esset,

hortibus, qua signum amiserant, bordeum dari iussit. Inde apud Plinium lib. XIII. cap. septimo gladiatores hordearii memorantur, quod antiquitus isto frumento victitarent.

1. L. Piso Titium Præfectum] Vovula auctori fuit P. L. Piso cum Titium &c. cujus hoc quidem in loco nullum hospitium.

2. Cincto togæ præciso] In veteribus nostris membranarum scribitur cinctu, quod æquè probum est, licet minus usitatum. Vetus Onomasticum, Cinctus, ἀζώμα. Glossarium, ζῶμα, cinctum. Ergo eadem cinctus & cinctum. In alio Glossario succinctum exponitur ἰπόζωμα, quod est cinctum togæ, vel pectorale. In antiquo fragmento de Limitibus à doctiss. Scriverio ex MSS. edito: Limites appellati sunt transversi à limo, id est antiquo verbo transversi: à quo dicunt

Poëta limos oculos, item limum cinctum, quod purpuram transversam habeat, item limina ostiorum. Porro notandum occurrit, quod inter leviores animadversiones veterum fuerunt & ἰδέσθαι & εἰδῆσθαι ἀπὸ τοῦ. Suetonius Augusto: ut stare per totum diem iuberet ante Prætorium: id est, in principiis. Plutarchus in Antonio, κλιθεὶς ἀπὸ τοῦ ἀποπληλακίζεσθαι non dissimiliter dixit.

3. Quorum stationem] Stationes; P.

4. Galeatos & discinctos] Nihil verius Stevvechii conjectura, discalceatos & discinctos. Hoc innuunt superiora prioris exempli, cincto togæ præciso, nudis pedibus &c. Suetonius Nerone: Proderit in publicum, sine cinctu & discalceatus. Ubi & cinctus eodem genere occurrit. Plutarchus discinctos vocat ἀζώμας, Polyænus λεσιζώμας.

esset, opposita cohorte, ¹ iussit fugientes pro defecto-
ribus cadi.

XXX. Cotta Co s. in Sicilia, in Valerium Nobilem Tri-
bunum militum ex gente Valeria virgine animadvertit.

XXXI. Idem P. Aurelium sanguine sibi junctum, quem
obsidioni Lipararum ipse ad auspicia repetenda Messaniam
transiturus praefecerat, ² cum agger incensus, & capta ca-
stra essent, virgis caesum in numerum gregalium peditum re-
ferri, & muneribus fungi iussit.

XXXII. ³ Fulvius Flaccus Censor Fulvium fratrem suum,
quia legionem, in qua Tribunus militum erat, injussu Con-
sulis demiserat, à Senatu movit.

XXXIII. M. Cato ⁴ ab hostili littore, in quo per ali-
quot dies manserat, cum tradito profectionis signo classem
solvisset, & relictus è militibus quidam alta voce & gestu
expostularet, uti tolleretur, circumacta ad littus universa
classe comprehensum supplicio affici iussit; & quem occi-
suri per ignominiam hostes fuerant, exemplo potius im-
pendit.

XXXIV. Appius Claudius ex his, qui loco cesserant, de-
cimam quemque militem, sorte ductum, ⁵ fuste percussit.

XXXV. ¹ Fa-

¹. *Iussit fugientes pro defecto-
ribus cadi*] In Scriverii MSS. *deserori-
bus*. P. *iussit fugientibus*, &c. om-
nino vitiosè.

². *Cum agger incensus*] Non du-
bitem ita legendum quanquam dis-
sensu chirographorum, in quibus *in-
cessus* exaratum legitur. Exemplo
XXXVII. *Cum agger ab hostibus
incensus esset*, ubi in iisdem libris
inceusus.

³. *Fulvius Flaccus Censor*] Istum
Flaccum *consulem* quidam Codi-
ces fecerunt, ut P. nos *Censorem*
non amovebimus.

⁴. *Ab hostili littore*] *In hostili
littore*, nonnulli libri. Sequitur:
cum tradito profectionis signo, &c.
ita lege; nam & P. *tardato*, qui &
relicta in sequentibus pro *relictus*
habet, & tota fermè periodo cor-
ruptus est. Apud Xenophontem
libro VI. *ca.* pari modo triremium
Praefectos, quos secum ducere co-
gitabat, monet Iphicrates, non esse
quod de poena conquerantur, si si-
gno dato naves non conscendissent.

⁵. *Fuste percussit*] *Percutere* in
decimatione est *φορσεν*, inde *per-
cussio*.

XXXV. † Fabius Rullus Cos. ex duabus legionibus, quæ loco cesserant, sorte ductos in conspectu militum securi percussit.

XXXVI. Aquirius ternos ex centuriis, quorum statio ab hoste perrupta erat, securi percussit.

XXXVII. M. Antonius, cum agger ab hostibus incensus esset, ex his qui in opere fuerant, duarum cohortium militem decimavit, & in singulos ex his centuriones animadvertit, legatum cum ignominia demisit, reliquis ex legione ordeum dari iussit.

XXXVIII. In legionem, quæ Regium oppidum † injussu ducis diruerat, animadversum est, ita ut quatuor milia tradita custodiæ necarentur. Præterea Senatusconsulto cautum est, ne quem ex iis sepelire vel lugere fas esset.

XXXIX. L. Papyrius Cursor Dictator Fabium Rutilium, Magistrum equitum, quod adversus edictum ejus, quamvis prospere, pugnaverat, virgis poposcit cæsum, securi percussurus: nec contentioni aut precibus militum concessit animadversionem, eumque profugientem Romam persecutus est: * nec ibi quidem remisso prius supplicii metu, quam ad genua ejus, & Fabius cum patre provolveretur, ac pariter Senatus ac populus rogarent.

XL. Man-

cussores, φoveῖς. Tacitus III. Annalium: *decimum quemque ignominiosa cohortis sorte ductos fuisse necat*: id est, percutit. Fiebat autem decimatio adhibita sorte. Inde Græcorum *δενγιδέλιον*. Polybius dixit, *ὡς δηνγιδέλιον ἀρετῆς ἐν τῶνδε*: qui decimationem copiosè tractat libro octavo. Cæterum hoc genus animadversionis ab Appio Claudio nonnulli primum editum putant. Vide Livium libro secundo.

1. *Fabius Rullus*] *Rutilius* in MSS. vocatur iste Consul: aliis *Rutilianus*.

2. *Injussu ducis diruerat*] *Scribe diripuerat*, ex certâ nostrâ conjecturâ. Deinde adscribam Valerii Maximi verba, in quibus tota hæc narratio fere comprehensa est. Milites qui Regium injusto bello occupaverant, mortuoque duce Jubellio, M. Cæsum scribam ejus sua sponte imperatorem delegerant, carcere inclusit, ac M. Fulvio Flacco Trib. Pleb. denuntiante, ne in cives Romanos adversus morem majorum animadverteret, nihilominus propositum exsecutus est. Cæteram quò minore cum invidia

XL. Manlius, cui Imperioso postea cognomen fuit, filium, quod is contra edictum patris cum hoste pugnaverat, quamvis victorem in conspectu exercitus virgis casum securi percussit.

XLI. Manlius filius, exercitu pro se & adversus patrem seditionem parante, negavit tanti esse quenquam, ut propter illum disciplina corrumperetur; & obtinuit, ut ipsum puniri paterentur.

XLII. Q. Fabius Maximus transfugarum dexteras præcidit.

XLIII. ² C. Curio Cos. bello Dardanico, circa Dirrachium, cum ex quinque legionibus una, seditione facta, militiam detrectasset, securamque se temeritatem ducis in expeditionem asperam & insidiosam negasset, quatuor legiones eduxit armatas, & consistere omnibus, detectis armis velut in acie, iussit: post hæc seditiosam legionem inermem procedere, discinctamque in conspectu armati exercitus, stramenta coëgit fecare; postero autem die similiter fossam discinctos milites facere: ³ nullisque precibus legionis ab eo impetrari potuit, ne signa ejus submitteret, ⁴ nomenque

id perageretur, quinquagenos per singulos dies virgis caesos, secuti percuti iussit, eorumque corpora sepulturæ mandari, mortemque lugeri vetuit.

* *Nec ibi quidem remisso*] Veteres exarati, quos Scriverius insperxit, remissionem, legebant. Quæ lectio postmodum in excudendo P. obtinuit. Certè si ita legas, quicquam periodo deerit, quod sensu eruditorum inculcandum.

1. *Adversus patrem seditionem parante*] Vulgo inferciant virgis prioribus vocalis: nullo sensu. Puto tamen, quod errori causam præbuit, extremo exemplo scriptum:

Et obtinuit, ut ipsum virgis puniri paterentur. Illa conjectura non leviter mihi placet.

2. *C. Curio COS.*] Sic optimi libri doctorum operâ correcti. Viliiores ineptè habebant, *M. Curio COS.*

3. *Nullisque precibus legionis ab eo impetrari*] Quid si ex membranis relinbas: *nullisque precibus legio ab eo impetrare?* Ita sanè non ineleganter teste Scriverio antea exaratum fuit.

4. *Nomenque aboleret*] *Aboleret & oboleret* eadem notione in plurimis libris. Sed *aboleretur* exhibuerunt eidem Scriverio MSS. in quibus

menque aboleret, milites autem in supplementum ceterarum legionum distribueret.

XLIV. Q. Fulvio, Appio Claudio Coss. milites ex pugna Cannensi in Siciliam à Senatu relegati postulaverant à Cos. M. Marcello, ut in prælium ducerentur: ille Senatuum consuluit: Senatus negavit sibi placere committi his Rempublicam, quam deseruissent: Marcello tamen permittit facere quod videretur, dum ne quis eorum munere vacaret, neve donaretur, neve quod præmium ferret, aut in Italiam reportaretur, dum Pœni in ea fuissent.

XLV. M. Sa-

queis alio planè modo concepta ut priora, ita sequentia: *nomenque aboleretur, milites autem in supplementum ceterarum legionum distribuerentur.*

1. Neve quod præmium ferret, aut in Italiam reportaretur] Scripti: *neve quod præmium ferrent, aut in Italiam reportarent.* Et ita perperam Scriverianus. Livius eadem historia & animadvertione libro XXXIII. *Qui ex fuga Cannensi essent, in Siciliam eos traduci, atque ibi militare, donec in Italia bellum esset, placuit.* Quo respexit libro XXV. cum ait: *Cannensis reliquia cladis, is exercitus erat relegatus in Siciliam, sicut ante dictum est, ne ante Pœnici belli finem in Italiam reportaretur.* Libro XXVI. *Facinus indignum esse, Cannensem exercitum, quod ex acie fugerit, in Siciliam deportatum, ne prius inde dimittatur, quàm hostis ex Italia decesserit.* Plutarchus Marcello: $\tau\epsilon\ \delta\ \phi\upsilon\gamma\eta\ \alpha\epsilon\iota\tau\omega\mu\omega\delta\eta\sigma\theta\epsilon\upsilon\ \tau\omega\ \pi\alpha\lambda\alpha\iota\omega\ \epsilon\iota\varsigma\ \Sigma\iota\kappa\epsilon\lambda\iota\alpha\upsilon\ \delta\pi\omega\sigma\epsilon\iota\lambda\alpha\varsigma,\ \text{I}\tau\alpha\lambda\iota\alpha\varsigma\ \mu\grave{\alpha}\ \delta\alpha\pi\alpha\epsilon\upsilon\alpha\phi\epsilon\upsilon\sigma\alpha\iota,\ \epsilon\omega\varsigma\ \pi\omega\lambda\epsilon\mu\epsilon\iota\sigma\iota\ \sigma\epsilon\gamma\epsilon\varsigma\ \text{A}\nu\iota\sigma\alpha\upsilon\alpha.$ Quin etiam cum

præ his Cannensis cladis reliquiis Marcellus Senatuum per literas deprecatus esset, petiissetque, ut eorum sibi operâ ad expugnationem Syracusarum uti liceret, decrevisse Senatuum Livius lib. XXV. tradit: *militibus, qui ad Cannas commilitones suos deseruissent, Senatui nihil videri rempubl. committendam esse. Si M. Claudio Proconsuli aliter videretur, faceret, quod è republicâ fideque suâ duceret: dum ne quis eorum munere vacaret, neve dono militari virtutis ergo donaretur, neve in Italiam reportaretur, donec hostis intra Italiam esset.* Inde vides optimam lectionem quam Frontino dedimus, dissensu manuscriptorum. Nec aliter habet Valerius Maximus, qui prope ad verbum lib. II. cap. II. Senatuum rescriptis narrat, indignos esse, qui in castra reciperentur. Ceterum se ei permittere, ut faceret, quod republica expedire iudicasset, dum ne quis ex eis munere vacaret, aut dono militis donaretur, aut in Italiam, donec hostes in eâ essent, accederet. Plutarchus ubi supra: $\epsilon\iota$

XLV. M. Salinator Consularis damnatus est à populo, quod prædam non æqualiter diviserat militibus.

XLI. Cum ab Luguribus in prælio Q. Petilius Cos. interfectus esset, decrevit Senatus, uti ea legio, in cujus acie Cos. erat occisus, tota infrequens referretur, stipendium 1 ei annum non daretur, æraque rescinderentur,

πιήσοις νόμου ἢ βελή μηδὲν εἰς δημοσίᾳ πράγματι δεῖσθαι Παιονίαις ἀνδρώπων ἀνάσθων. Εἰ δὲ βέλτεται χεῖρα δὲ Μίερα δὲ ἀντοῖς ἰσως, μηδὲν ἢ ἐπ' ἀνδρεία νομιζομένων σφύρων. τὸ γερῶν τυχεῖν ἰσὶ ἀρχον-
τῶν.

1. *Ei annum non daretur, æraque rescinderentur*] De sinceritate huius lectionis noli dubitare, quamquam diversè hæc omnia concepta sunt in aliorum exemplaribus vetustis: Valetius Maximus lib. VII. neque stipendium anni procedere, neque æra dari voluit; id est, rescindi, vel resignari, ut inquit Festus. Inde *are diruti* vocabantur, hodie quassati. Varro: *Stipendium appellatur, quod as militi semestre,*

aut annum dabatur. Cui datum non sit propter ignominiam, are dirutus est. Aufonius in Centon. Præf. *Procedere mihi inter frequentes stipendium jubebis; sin aliter, are dirutum facies.* Bene inter frequentes; nam qui *infrequens*, patiebatur hanc pœnam. *Infrequens*, ait Festus, *appellatur miles, qui abest, absitque à signis.* Cornificius ad Herennium lib. IV. *Prætereo, quod militia te infrequentem tradidisti, &c.* Apage igitur lectionem nihili: *numeroque rescinderentur, vel reciderentur.* Sanè aut, ut edidimus, legendum; aut levi mutatione ex optimis Scriverii membranis: *stipendium ei non daretur, annua æra rescinderentur.*

C A P U T II.

De effectu disciplina.

EXEMPLUM I.

BRUTI & Cassii exercitus, memoria proditum est, bello civili, cum una per Macedoniam iter facerent, priorque Brutus ad fluvium, in quo pontem jungi oportebat, pervenisset, 1 Cassii tamen exercitum & in efficiendo ponte,

1. *Cassii tamen exercitum*] Libri chirographi: *Cassiam tandem cum exercitu.* In fine P. e-

didit: *prestarent Cassiani Brutianos, ut apud Poëtam: vel magnum præstat Achillem.*

te, & in transitu maturando præcessisse. Qui vigor disciplinæ effecit, ne non solum in operibus, verum etiam in summa belli præstarent Cassiani Brutianis.

II. C. Marius, cum facultatem eligendi exercitus haberet, ex duobus, qui sub Rutilio, & qui sub Metello, ac postea sub se ipso meruerant, ¹ Rutilianum quendam minorem, ² qui certioris disciplinæ arbitratur, ³ præoptavit.

III. Domitius Corbulo, duabus legionibus & paucissimis auxiliis, ⁴ disciplina correctâ, Parthos sustinuit.

IV. Alexander Macedo ⁵ quadraginta millibus hominum, jam inde à Philippo patre disciplinæ affluens, orbem

1. *Rutilianum quendam minorem*] Legit hunc exercitum ad bellum Cimbricum C. Marius in secundo consulatu. Erat autem Rutilianus ille exercitus P. Rutilii Rufi, qui præcedenti anno cum Cn. Mallio Consul fuerat, & metu Cimbrorum Italiæ irruptionem minantem juventutem sacramento adigere, novasque legiones scribere iussus erat, quibuscum hosti occurreret. Mediam vocem varii docti emendant. Stevvechius; *quancquam minorem*. Barthius, *quadam minorem*; & explicat suppressa parte, *quadam parte minorem*; quod difficulter fero.

2. *Qui certioris disciplina arbitratur*] Augetur literulâ lectio vet. P. *quia certioris disciplina arbitratur*. In veteri libro Gronoviano: *qui acerbiors*; unde legit: *quia certioris. Arbitratur πᾶντιος*. Cælius apud Priscianum: *ex scriptis eorum, qui veri arbitrantur*; hoc est, *σοδομὸς βάνοντις*. Similiter Gellius lib. I. cap. decimo tertio: *arbitrata quæstio*; quod non

intellexit Barthius, qui de glossemate vocem suspicit.

3. *Præoptavit*] *Punctavit* quid sit, quod alias hoc loco legitur, nondum ab authoribus didici. Hoc scio, punctis signorum inscribi solitos tyrones dilectos; item quod à Vegetio traditum libro secundo cap. quinto, *victuris* (ita lege: vulgo pessimè *puncturis*, ex quo ad oram Codicis mei *mansuris* annotârat Sixtus Arcerius) *in cute punctis milites scriptos, & matriculis insertos jurare solitos*: Sed, quod exponere non nemo nifus, an exinde *punctare* sit, ineptè dixerim. Ex *præoptavit, optavit* (ut habent quædam veteres scripturæ) *pontavit*, denique *punctavit* librarii reddidère: ut apud Justinum ex *nuncios fecere pontios*. Ita Batavorum Lugduno ad me transcriptis incomparabilis Gronovius.

4. *Disciplina correctâ*] P. *correcta*. Lege: *& paucissimis auxiliis disciplina correctis*.

5. *Quadraginta millibus hominum*] In eodem libro malè *millia*

bem terrarum aggressus, innumeras hostium copias vicit.

V. Cyrus, bello adversus Persas, quatuordecim millibus armatorum immensas difficultates superavit.

VI. Epaminondas dux Thebanorum, quatuor millibus hominum, ex quibus quadringenti tantum equites erant, Lacedæmoniorum exercitum viginti quatuor millium perditum, equitum mille sexcentorum vicit.

VII. A quatuordecim millibus Græcorum, qui numerus in auxiliis Cyri adversus Artaxerxem fuit, centum milia barbarorum ¹ prælio superata sunt.

VIII. ² Eadem Græcorum quatuordecim milia, prælio amissis ducibus, reditus sui cura uni ex corpore suo Xenophonti Atheniensi demandata, ³ per iniqua & incognita loca, incolumia reversa sunt.

IX. Xerxes à trecentis Lacedæmoniorum ad Termopylas vexatus, cum vix eos confecisset, hoc se deceptum ajebat, quod multos quidem homines haberet, viros autem disciplinæ tenaces nullos.

typis editum. *Orbem terrarum vocat rēo oīs d' l'w.* Super copiis Alexandri non consentiunt auctores. Vide Plutarchum in Alexandro & Arrianum libro primo.

1. *Prælio superata sunt* Superati, libri Scriveriani, delentque vocem *prælio* ut supervacaneam.

2. *Eadem Græcorum quatuordecim milia* Mendosè P. exhibuit eodem G. q. millibus. Deinde; *reditus sui cura uni ex corpore suorum*: quod scripti retinent.

3. *Per iniqua & incognita loca* Aliàs, *ignota loca*.

C A P U T III.

De continentia.

EXEMPLUM I.

M. CATONEM vino eodem, quo remiges, ¹ contentum fuisse traditur.

II. Fa-
I. **C**ontentum fuisse traditur | in vilioribus esse; quod emendarunt
Hoc sequor: sed habetur | operæ. Præcedentiâ jam verè sonant,

II. Fabricius, cum Cyneas legatus Epirotarum grande pondus auri dono ei daret; non accepto eo, dixit; Malle se habentibus id imperare, quam habere.

III. Attilius Regulus, cum summis rebus præfuisse, adeo pauper fuit, ut se, conjugem, liberosque toleraret a gello, qui colebatur per unum villicum; cujus audita morte, scripsit Senatui de successore, destitutis rebus obitu servi necessariam esse præsentiam suam.

IV. Cn. Scipio post res prospere gestas in Hispania, in summa paupertate decessit, ne ea quidem relicta pecunia, quæ sufficeret in dotem filiarum, quas ob inopiam publice dotavit Senatus.

V. Idem præstiterunt Athenienses 2 filiis Aristidis, post amplissimarum rerum administrationem, 3 in maxima paupertate defuncti.

VI. 1 Epa-

nant, vino eodem, quo remiges, &c. ubi antea *vino eodem* præve legebatur. Plutarchus cum vinum in prætura & consulatu idem, quod operas, bibisse tradit. Plinius lib. XIV. 12. *Cato cum in Hispaniam navigaret, unde cum triumpho rediit; non aliud, inquit, vinum bibi quam remiges.* Locus mutulus apud Festum ita forte restitendus: *Navitæ quod habebant vinum atque oleum, usus tantum eo sum. Perperam egisse, supposuit in Frontino Rubenius.*

1. *Quæ sufficeret in dotem filiarum* Quis heic assentiretur fidei manu criptorum? Omnino ita re-
 Eum est quod edidimus, *in dotem filiarum:* pro quo exarati, *in dotem feminarum:* nisi *fœminas* hoc loco accipias, ut in nostro jure, sub queis & virgo viripotens continetur. Ita placet: & fidem facit Va-

lerius Maximus, qui filiam Scipionis, adultæ ætatis jam fuisse perhibet, cum à Senatu constitutâ dote nuptum daretur.

2. *Filiis Aristidis* Pro *filiabus* A. *ἄριστιδου*. Plautus Stichus: *Ego introibo, & gratulor vestrum adventum filius.* h. e. *filiabus.* Varro II. de Re Rustica: *Sed ex his equis, &c. equabus. Et Diis, pro Deabus: Idem lib. III. Ut his Diis Heliconæ atque Olympum attribuerunt homines.* Æchines de Aristide oratione Ctesiphontis: *ἔτερον δὲ τῶν θεῶν τὰς ἑσθλας ἐξεδούκεν ὁ δῆμος.* Vide etiam Plutarchum.

3. *In maxima paupertate* Aliàs, in summa. Apulejus apologia: *eadem est paupertas apud Græcos in Aristide justa, in Phocione benigna, in Epaminonda strenua, in Socrate sapiens, in Homero diserta.*

1. Epa-

VI. Epaminondas dux Thebanorum tantæ abstinentiæ fuit, ut in suppellectili ejus præter ahenum & veru unicum nihil inveniretur.

VII. Hannibal surgere de nocte solitus, ante noctem non quiescebat, crepusculo demum 2 ad cœnam vacabat: 3 neque amplius quam duobus lectis discumbebatur apud eum.

VIII. Idem, cum sub Hasdrubale Imperatore militaret, plerumque super nudam humum, 4 sagulo tectus, somnos capiebat.

IX. Æmilianum Scipionem traditur in itinere cum amicis ambulantem, accepto pane, vesci solitum.

X. Idem

1. Epaminondas] Vulgo Epaminondas; malè, Græcis enim Ἐπαιμῶνδης. Confer Athenæum libro X. Διτρησ. & Ælianum V. Πικυλ.

2. Ad cœnam vacabat] Vocabat, enim manifestæ mendæ est, ut aliis jam observatum; qua quidem in parte membranae tanto deterioris sunt excusis.

3. Neque amplius quam duobus lectis discumbebatur apud eum] Sed qualibus lectis? Puto castrensibus, quos segestria veteres vocabant, quibus in castris utebantur. Varro de vita Pop. Romani: Hoc, quod injicitur, toral dicitur; lecticam qui involuebant, segestria appellabant. De segestri Lucilius:

Perula, si queris, canteriu', servitæ, segestre,

Vtilior mihi quàm sapiens. ---

Erat autem teges, quæ primo ex fegetibus, deinde ex pellibus confecta fuit. De pellibus testatur Plautus apud Porphyriorem, qui dixerit de anu dormituriante: anus

hac in pellis periculum protenditur.

Valerius Maximus ait Catonem hocdinis pellibus usum fuisse pro stragulis, tanquam nihil mutasset de prisca frugalitate. Certè τεγαστρον pelles significat. In glossis veterum: segestre, διφθέρε, διφθέρε παλαιοίς. Sed διφθέρε παλαιοίς, pellis est nautica, δέρεας. Glossarium: Se-gestre, τεγαστρον, τεγαστρέμυον: fortasse τεγαστρέμυον, vel potius τεγαστρέμυον legendum, vetus pellis, ut τεγαστρέμυον, τεγαστρέμυον; unde dormio Latinorum; nam dormionem veteres lectum vocabant. Idem cubas Sabinâ linguâ dicebant lectos & lecticas militares, quæ Græcis γεγαστρέμυον. Inde apud Euripidem Rhefo: λείπε γεγαστρέμυον Φυλοσφώτους. Nos aliàs plura observamus.

4. Sagulo tectus] Stragulo tectus, in Parisiensi. Immo stragulum, sagulum. Papias: Sagulum, stragulum vel coopertorium. Scholiastes Aristophanis: σάβη τὸ ὄπισθεν, ἢ πινουρία ἢ πινουρία. Glossæ veteres

X. ¹ Idem & de Alexandro Macedone dicitur.

XI. Masinissam, nonagesimum ætatis annum agentem, meridie ante tabernaculum stantem, vel ambulantem capere solitum cibos legimus.

XII. ² M. Curius, cum victis ab eo Sabinis, ex Senatusconsulto ampliaretur ei modus agri, ³ quem consummati milites accipiebant, gregalium portione contentus fuit: malum civem dicens, cui non esset id, quod ceteris, fatis.

XIII. Universi quoque exercitus notabilis sæpe fuit continentia, sicuti ejus, qui sub M. Scauro meruit. Namque memoriæ tradidit Scaurus, pomiferam arborem, ⁴ quam
in

veteres: *stragulum, μεσηριον, & ἄσπερον*. Sed non legerunt Livium, qui sacculo reponunt *ἀγρί* & *ἀσπερον*. Multi sæpe militari sagulo opertum (Hannibalem) humi jacentem inter custodias stationesque militum conspexerunt. Sic fatigato humus cubile fuit, & cibus quem occuparat, satiavit.

1. *Idem & de Alexandro Macedone dicitur*] Unde regina Carix Ada fercula exquisita confecta ad eum aliquando mittente: *meliores, inquit, obsoniorum structores habeo, ad prandium antelucanam expeditionem, ad cenam frugale prandium*; Plutarcho auctore in apothegmatis. Quæ tamen continentia postea nimis soluta est deliciis.

2. *M. Curius*] Aliàs ineptè, *C. Curius*: ut supra quoque notamus.

3. *Quem consummati milites*] Hic consummatos milites emeritos accipiunt: at doctissimus Turnebus, cui soli debetur hujus loci expositio, eos intelligit, qui in assignatione agrorum multi, ut ver-

bi gratia, viceni aut triceni, in singulas centurias agri, id est, in ducena jugera contribuuntur & conferuntur, & in unam summam colliguntur: ut ex ea agrorum modo pro portione accipiant: videlicet, dena singuli, aut plura aut pauciora jugera. Nam Senatus, quantum multis militibus in unam summam collectis, dari Curio voluerat, verbi gratia, unam centuriam, qui non tamen plus acceperit, quam quantum singulis gregariisque assignabatur: non est enim novum consummare accipi pro in summam colligere: quod eo, quod subjeciam Vitruvii testimonio patebit lib. I. cap. I. *Per arithmeticon, inquit, sumptus adificiorum consummantur, mensurarum rationes explicantur*: id est, in assem colligitur summa sumptus & edificationis.

4. *Quam in pede castrorum fuerat complexa metatio*] Id est, in limite, vel pedatura castrorum, ut agrimensores loquuntur. Infra de Colonia: *sed & numero pedatura limi-*

in pede castrorum fuerat complexa metatio, postero die abeunte exercitu intactis fructibus relicta.

XIV. Auspiciis Imperatoris Cæsaris Domitiani Augusti, Germanico bello, 1 quod Julius Civilis in Gallia moverat, Lingonum opulentissima civitas, quæ ad Civilem desciverat, cum adveniente exercitu Cæsaris populationem timeret, quod 2 contra expectationem inviolata, nihil ex rebus suis amiserat, ad obsequium redacta septuaginta millia armatorum 3 ei tradidit.

XV. L. Mummius, qui Corintho capta non Italiam solum, sed etiam provinciam tabulis statuisque exornavit, adco nihil ex tantis manubiis 4 in suum convertit, ut filiam ejus inopem Senatus ex publico 5 dotaverit.

C A -

limites sunt constitui. Innocentius: pedatura pergens per limites. De Limitibus: Limitis pedatura extenditur à pedibus centum & ducentis quinquaginta, usque in duo millia quadringenta. Græci pari modo suum ποδῶν pro limite usurpant: Herodotus Urania: τὸ ἤδ Δωρικὸν χῆρος ποδῶν στήνός τεύτη κοῦατίνη. id est, Dorica regionis tenuis limes. Nam ποδῶν idem quod πῆς, & εἰσαῖ ποδῶν, quem ἀπὸ πῶδα vocavit Euripides. Latini utris pediculum dixere. Aristophanis Interpres: Ἀργέλαφοι, τὸ μελιωτῆς πόδες, & ἡ ποδῶναις κελῆσι. Alio modo pedem montis dicebant Dionys. Perieg. — κείτην ὑπὸ ζαφῆος πόδους Ἰδης.

1. Quod Julius Civilis] Sic ducis nomen est apud Plutarchum ἐ-

ρονικῶν, & Tacitum I. Historiarum, qui tamen alibi *Claudium* vocat, ut rectè memini.

2. Contra expectationem] Nonnulli libri, *præter spem*: deinde; in obsequium, schedæ Scriverii.

3. Ei tradidit] In iisdem, tribus diversis membranis, constanter exaratum, *Mihi tradidit*: & in margine adjunctum, **NOTA TEM-PUS AUCTORIS.**

4. In suum convertit] Id est, in rem suam, ut explicat Cicero lib. I. Officiorum. *Si in suam rem aliena convertant*, quomodo & *invertere*, solenne. Idem superius occurrit: quare damno reliquorum scripturam, *in usum suum convertit.*

5. Dotaverit. P. dotaverunt.

CAPUT IV.

De Iustitia.

EXEMPLUM I.

CAMILLO Faliscos obsidenti ludimagister liberos Faliscorum, tanquam ambulandi causa ¹ extra murum eductos, tradidit, dicens ² repetendis eis obsidibus necessario civitatem imperata facturam. Camillus non solum sprevit perfidiam, sed & restrictis post terga manibus magistrum virgis agendum ad parentes tradidit pueris: Adeptusque est beneficio victoriam, quam fraude non concupierat. Nam Falisci ob hanc iustitiam sponte ei se dederunt.

II. Ad Fabricium ducem Romanorum ³ medicus Pyrrhi Epirotarum regis pervenit, pollicitusque est daturum se Pyrrho venenum, si merces sibi, in qua * operæ pretium foret, constitueretur: quo facinore Fabricius egere victoriam suam non arbitratus, regi medicum detexit: atque ea fide

I. **E**Xtra murum eductos] Quidam scripti *deductos*. Sed est, cur malim, *eductos*. Certe liberos illos ex urbe obsessa eduxit ludimagister ille, & eosdem etiam in castra Romana ad imperatorem adduxit, sive, ut loquitur Livius, perduxit. Varus lib. II. Excellentium, eam historiam sic narrabat his versiculis:

*Tum litterator creditos
Ludo Faliscum liberos,
Causatus in campi patens,
Extraque muros ducere,
Spatrando paulatim trahit
Hostilis ad valli latus.*

Duxit igitur eos primum ex urbe,

hoc est, ut Varus & Frontinus loquuntur, extra muros eduxit; aut, velut est apud Livium lib. V. ante urbem produxit, deinde paulatim trahendo, ad vallum usque Romanum perduxit vel adduxit.

2. *Repetendis eis obsidibus*] Lege conjectura aliorum, *retentis*.

3. *Medicus Pyrrhi*] Timochares Ambraciensis, non saluti regis sui sed exitio quaesitus. Hippocrates in præceptionibus de medico loquens: *σώζων, & ἀδικεῖν* (scribo *διπλοῦν*) φρον. At longè variant auctores in historiarum circumstantiis. Lege, quæ Gellius lib. III. cap. 9. ex Quadrigrario & Valerio adduxit.

* Opera

fide meruit, ut ad appetendam amicitiam Romanorum compelleret Pyrrhum.

* *Opera pretium foret*] Aliàs, | *petendam* verbo principe pro com-
esset, teste Scriverio, & statim | posito.

C A P U T V.

De Constantia.

EXEMPLUM I.

C. N. POMPEIUS minantibus direpturos pecuniam militibus, quæ in triumpho ferretur, Servilio & Glau-
 cia cohortantibus ut divideret eam, ne seditio fieret, affirmavit non triumphaturum se, sed potius moriturum, quam licentiæ militum succumberet: castigatisque oratione gravi laureatos fasces objecit, ut ab illorum inciperent direptione; eaque invidia 1 rededit eos ad modestiam.

II. C. Cæsar 2 seditione in tumultu civilium armorum, ac tum maxime tumentibus animis, legionem totam exau-
 ctoravit, 3 ducibus seditionis securi percussis: mox eos, quos 4 exauctoraverat, ignominiam deprecantes restituit, & optimos milites habuit.

III. Postumius Consularis cohortatus suos, cum interrogatus esset à militibus, quid imperaret, dixit, ut se imitarentur: & arrepto signo hostes primus invasit; quem secuti, victoriam adepti sunt.

IV. 1 L. Mar-

I. **R** *Edegit eos*] Si scriptorum fidem sequamur, heic reponendum esset *recepit*, cuius verbi vim cum sequentibus ægrè conjunxero.

2. *Seditione in tumultu*] Visum Stevvechio primam vocem eliminare, quasi *πυρροδύναμις* sint *seditio* & *tumultus*. Quod sequatur qui volet, nos intactum relinquitur. At in exaratis aliter hæc con-

cepta sunt, hoc nimirum modo: *C. Cæsar in tumultu civilium seditione armorum* (quidam *armatorum*) *acta, maxime tum tumentibus animis, &c.*

3. *Ducibus [seditionis]*] P. editio non agnoscit hic *seditionis*, quod melius, salvo iudicio, quam antea potest abesse.

4. *Exauctoraverat*] Idem, *exauctoravit*, quod non melius.

I. L. Mar-

IV. 1 L. Marcellus, cum in manus Gallorum imprudens incidisset, circumspiciendæ regionis, qua evaderet, caussa, 2 equum in orbem flexit: deinde cum omnia esse infesta vidisset, 3 precatus Deos in medios hostes irrupit; quibus inopinata audacia perculsis, ducem quoque eorum trucidavit, atque ubi 4 spes salutis vix superfuerat, inde opima restulit spolia.

V. L. Paulus, amisso ad Cannas exercitu, offerente equum Lentulo, quo fugeret, superesse cladi (quanquam non per ipsum contractæ) noluit, sed in eo saxo, cui se vulneratus acclinaverat, perfedit, donec ab hostibus oppresus confoderetur.

VI. Varro collega ejus vel majore constantia post eandem cladem vixit, gratiæque ei à Senatu & populo actæ sunt, 5 quod non desperasset de Republica. Non autem

vita

1. L. Marcellus] Scripti, *Cl. Marcellus*, teste Scriverio.

2. Equum in orbem flexit] Quidam *flectit*, non tam bene. Sed hæc in exarato nostro affecta legébantur, ad hunc nempe modum: *equum enormem flectit*. Facilis mutatio ex germanâ lectione & antiquâ, quæ est, *in orbem flexit*, quod Græcis *ἀεὶ μὲν ἴππον ἐν ὄρει*. *ἰππὸς* meta flexus est, & circulus. Poëtæ *gyrium* vocant, pro quo *goerum* invenio in codice meo Aulioniano; quod *ἰππὸς ὄρειον*. Orbis est meta curricula, seu rotundi flexus figura. Valer. Flaccus libro III. — *brevis in laevos piger angitur orbes*, id est, tardè convertitur & circumagitur in gyros laevos breviores, quæ doctorum & habilium equorum ars est. Hinc *venire in orbe*, *ὄρειον ἰππὸς* de cominus pugnantibus: Quod allusum

est ad Græcorum proverbium, *ἰππὸς ἐν ὄρειον*.

3. Precatus Deos] Quid si *deprecatus*? Ita MSS. quos evoluit Scriverius. Sequentia à Poëta sunt, ut multa alia; *medios irrupit in hostes*. Quare damno lectionem quorundam nihili, quæ est *perrupit*. Nam *perrumpere aciem* dicimus, at *irrumperere hostes*, vel *in hostes*. Supra lib. II. cap. octavo. *Tarquinius adversus Sabinos cunctantes equites, detractis frenis, concitatisque equis procurrere*. Et *perrumpere aciem jussit*.

4. Spes salutis] Hoc tene; quidam *saluti*. Istud dignum elegantia: Supra: *Vnam spem salutis haberet, si flumen liberasset*. Staiim *opima spolia*, lege cum optimo Stevvechio.

5. Quod non desperasset de republica] Ita libri nostri meliores. U-

vita cupiditate, sed Reipublicæ amore, se superfuisse reliquo ætatis suæ tempore approbavit. ¹ Nam & barbam capillumque submisit, & postea nunquam recubans cibum cepit, ² honoribusque, cum ei deferrentur à populo, renunciavit, dicens felicioribus Magistratibus Reipublicæ opus esse.

VII. ³ Sempronius Tuditanus & C. Octavius Tribunus militum, omnibus fuis ad Cannas, ⁴ cum in minoribus castris circumfederentur, suaserunt commilitonibus, ut stringerent gladios, & per hostium præsidia erumperent secum: id sibi esse animi, ⁵ etiam si nemini ad erumpendum audacia fuisset, affirmantes. De cunctantibus duodecim omnino equitibus vel peditibus, qui comitari sustinuerant, repertis, incolumes Canusium pervenerunt.

VIII. C. Fontejus Crassus, in Hispania, cum tribus millibus hominum prædatum profectus, locoque iniquo circumventus ab Hasdrubale, ad primos tantum ordines relato

nus P. excludit voculam, legitque; quod non desperasset republica.

1. Nam & barbam capillumque submisit] Inspecti Scriverio non agnoscunt conjunctionem causalem. Deinde promissit inveno in nonnullis editis, quod si jure damnem, injuria fiet Frontino, & optimis auctoribus. Tacitus II. Annalium: donec crinem barbamque promitteret. Livius VII. Veste obsoleta, capillo & barbâ promissis, preferens vultu habituque insignem ignominia accepta memoriam. Nam promittere, est τὸ μίσθωσις ἀπέχειν, ad magnitudinem nutrire, ut exponit Nonius.

2. Honoribusque] Melius ex libris chirographis, honoribus quoque; quod magis ἀποκρίνω.

3. Sempronius Tuditanus & C.

Octavius Tribunus militum] Suspicatur Rubenius olim scriptum fuisse: Tuditanus & leg. Octavâ Tribunus militum. Sed nihil demutat præter Tribuni militum.

4. Cum in minoribus castris circumfederentur] Habent quidam codices, cum in minoribus circumfiderentur, ut P. Sed tum scribendum foret, cum à minoribus, &c. quod non placet.

5. Etiam si nemini ad erumpendum audacia fuisset, affirmantes] Probo doctissimi viri conatum, qui postremam vocem vulgò ignoratam ex fide membranarum suarum postliminio restituit. Nam priora aliâs apertè mutila legebantur, in quibus etiam puto rectius exhiberi posse, etiamsi pro etiam si, quod mirè volo, ut illud: D.C. omnino equi-

lato consilio, incipiente nocte, (quo tempore minime expectabatur) per stationes hostium erupit.

IX. P. Decius Tribunus militum, bello Samnitico, Cornelio Cossio Cos. iniquis locis deprehenso ab hostibus, suavit, ut ad occupandum collem, qui in propinquo erat, modicam manum mitteret, seque ducem iis, qui mittebantur, obtulit: ¹ avocatus in diversa hostis emisit Consulem. Decium autem cinxit, obseditque: illas quoque angustias, nocte eruptione facta, cum eluctatus esset Decius, incolomis cum militibus Consuli accessit.

X. Idem fecit sub Attilio Calatino Cos. is cujus varie traditur nomen. Alii Laberium, nonnulli Q. Cæditium, plurimi Calpurnium Flammam vocitatum scripserunt. Hic cum demissum in eam vallem videret exercitum, cujus latera omnia superiora hostis infederat, depoposcit, & accepit à Consule trecentos milites; quos hortatus, ut virtute suâ exercitum servarent, in mediam vallem decurrit: ad opprimendos eos undique descendit hostis, longoque & asperò proelio retentus, occasionem Consuli ad extrahendum exercitum dedit.

XI. C. Cæsar adversus Germanos & regem Ariovistum pugnaturus, ² confusis suorum animis, pro concione dixit, nullius se eo die operâ, nisi decimæ legionis, usurum: quo affectus est, ut & decimani tanquam præcipuæ fortitudinis testimonio concitarentur, & cæteri pudore, ne penes alios gloria virtutis esset.

XII. Lacedæmonius quidam nobilis, Philippo denunciante multis se prohibiturum, nisi civitas sibi traderetur: Num, inquit, & pro patria mori nos prohibebit?

XIII. Leo-

quitibus; nam illud duodecim suppositum est librariorum. Vide Livium, qui sexcentos comites habet numero, qui se animoso huic Tribuno dederunt.

1. Avocatus in diversa hostis]

P. advocatus; & statim, pro emisit, quidam dimisit.

2. Confusis suorum animis] Vide lib. I. cap. undecimo notata: nam hæc quidem exempla repetita sunt.

XIII. Leonidas Lacedæmonius, cum dicerentur Persæ sagittarum multitudine 1 nubes esse facturi, fertur dixisse, Melius in umbrâ propugnabimus.

XIV. 2 Cælius Prætor Urbanus, cum ei jus dicenti picus in capite infedisset, & aruspices respondissent, dimissâ ave, hostium victoriam fore; necatâ, populum Romanum superiorem, ac Cælium cum familiâ periturum, 3 avem occidit: quâ occisâ, nostro exercitu vincente, ipse cum quatuordecim Cælii ex eâdem familiâ in prælio est occisus. Hunc quidam non Cælium, sed Lælium fuisse, & Lælios, non Cælios periisse credunt.

XV. P. Decius primo pater, postea filius * in Magistra-
tu

1. *Nubes esse facturi*] In modum grandinis atque nimborum densa tela missuri. P. Diaconus XII. *nudati pedites sagittarum nubibus obruti*. Alibi: *milites nostri multitudine sagittariorum (lege sagittarum) saepe delati sunt*. Sic *tempestas telorum* apud Virgilium XII. divini operis: & summâ elegantia quidam veterum pro morte dixit *ὄμβρος μέλαινός*. Sic *nubes cognorum*: & apud Homerum, *ὄμβρος καὶ κροταῖός*.

2. *Cælius*] Ineptè L. Elius, in libro Patifienfè. Quod indubiè ex appendice isto ortum à Frontino huic exemplo annexo, ubi & *Lælius* & *Cælius* quibusdam in hac narratione memoratos perhibet. Exeinde L. Elius fecit aliquis corrector ignarus, cum aut *Lælius* aut *Cælius* reponendum esset. Sequentia lege, *cum ei jus dicenti*, ubi vulgò τὸ *jus* omittunt imperiti scribæ, & à prætorè urbano derogant, qui fortitioni judicium & subfortitioni præerat, hoc est, per sortem

& fortuitum eventum designabat ex decuriis & ordinibus eos, qui quoquo tempore judicarent, illorum nomina in albo suo describerat.

3. *Avem occidit*] Hanc lectionem quis extruderit ex ingenio, non temerè dixerim; cujus ne quidem vestigia restant in omnibus calamo exaratis codicibus. Illud non ignoro tamen, quod in membranis & veteribus excusis exhibitum fuit, *non dubitavit dare pecuniam*, δὲ πάλαιος ἄγος scriptum esse, licet non Frontinus scripserit, sed rescripserint correctores. Ex antiquâ lectione dubitare occurrit Scriverio, *non dubitavit dare picum neci*, quod si non verissimum, saltem jucundius ac vero propius est isti vulgato. Locus, si conjecturâ sanari potest: *non dubitavit dare pecuniam*, depravatus est ex antiquo: *non dubitavit avem perimere*. Ita incomparabili Gronovio visum est, ut ad me transcripsit.

tu se pro Republica devoverunt, admissisque in hostem equis, adepti victoriam patriæ contulerunt.

XVI. P. Crassus, cum bellum adversus Aristonicum in Asiâ gerens inter Æliam & Myrinam in hostium copias incidisset, vivusque adduceretur, execratus in Consule Romano captivitatem, virgâ, quâ ad equum erat usus, Thraci (à quo tenebatur) oculum eruit, atque ab eo per dolorem concitato transverberatus, dedecus servitutis, ut voluerat, effugit.

XVII. M. Cato Censorii filius, in acie decedente, equo prolapsus, cum se recollegisset, animadvertissetque gladium excidisse vaginâ, veritus ignominiam rediit in hostem: ex eoque, aliquot vulneribus recuperato demum gladio reversus est ad suos.

XVIII. 2 Petilini, à Pœnis obsessi, parentes & liberos propter inopiam ejecerunt: ipsi coriis madefactis, & igne siccatis, foliisque arborum & omni genere animalium vitam trahentes undecim menses, obsidionem toleraverunt.

XIX. 3 Hispani Arabricenses omnia eadem passi sunt, nec oppidum Herculejo tradiderunt.

XX. Cassilini, obsidente Hannibale, tantam inopiam perpeffi sunt, 4 ut centum denariis murem vœnisse, proditum

* In Magistratu] Ita lege. P. in Magistratibus.

1. Cum se recollegisset] Ultima vox de glossemate mihi suspecta est. Quare lego præeuntibus optimis membanis, cum animadvertisset gladium &c.

2. Petilini] MS. Petellini. Istud transmarinum est, hoc Romanum; Πενήλοι Athenæo vocantur. Libro XII. Deinosoph. de hac ipsa fame & constantia: Πενήλοι ἢ τηρήσαντες τὴν πᾶσιν ῥωμαίοις πεινῆν εἰς τὸ σῶσθαι κερταχίας ἢ λθόν πολιορκούμετοι ὑπὸ Ἀντίβου, ὥστε μὴ τὸ

πᾶσα μὲν τὰ καὶ τὴν πόλιν δένδρων τὰς φλοιὰς καὶ τὰς ἀπικὰς ἀβροχῆς ἀνάλωσε. &c.

3. Hispani Arabricenses] Sic omnino recta est librorum Frontini scriptura. Vulgo pravè editum, Hispani cum Fabrescense; Forte cum Scriverio, Hispani Consaburenses. Vide Plinium.

4. Ut centum denariis murem vœnisse] Strabo, Plinius, Valerius Maximus ampliant & addunt ad eam summam alterum tantum. ducentio denariis. Atque ita fortasse legendum monet Stevvechius: quantum

ditum memoriae sit, ejusque venditorem fame periisse, emptorem autem vixisse: fidem tamen servare Romanis perseveraverunt.

XXI. Cyzicum cum oppugnaret Mithridates, captivos ejus urbis produxit, ostenditque obsessis, arbitratus futurum, ¹ ut miseratione suorum compelleret ad ditionem oppidanos: at illi cohortati ad patiendum fortiter mortem captivos, servare Romanis fidem perseveraverunt.

XXII. ² Segobrigenses, cum à Viriato liberi & conjuges caderentur, praoptaverunt spectare supplicia pignorum suorum, quam à Romanis deficere.

XXIII. Numantini, ne se dederent, fame mori praefixis foribus domuum suarum maluerunt.

C A

quam ducentis Frontinum scripsisse, Colerus intempestive sedulus ad Valerium producat. At quorsum sollicitanda lectio, cum de pretio quidem rei gesta scriptores inter se discordent? Ipse Plinius diligentissimus alioquin indagator harum memoriarum, ducentos solummodo nummos habet, quos nisi pro denariis agnoscas, ne Valeriana quidem sibi fides constat. In Strabone noli cum doctioribus ambigere, quin rescribendum sit *μυδος* pro *μεδμυς*, quod & ipsius quidem *παρορραμυς* constanter agnoscimus: *επι η Γαμυς Κω (Ιλιων) ιερουτα επι το Ουαλταργου πατριμω εν η πολιου κηδου Ηραινεσιαν ανδρες με κη φ ποτες αμαζονη Α νιβαν επι ποτετην αντερον, ως ε' υπο λιμεν Διουσιων δεαρχμων προσηντη μεδμυς, ο εδω πολλυς απιησων, εν ταη εν ο περιεδωτη.* Nec enim

rei venditae nomen Geographus tacuisset, expressa ejus mensura, quae *Διαρχσιων δεαρχμων* ex aliis colligitur.

1. *Vt miseratione suorum*] Hoc magè probem, quam quod scriptum relictum fuit, *sociorum*. Statim, *paciendum*, in membranis.

2. *Segobrigenses*] Soli Scriverio quicquid est hujus emendationis debetur, cum libri degeneres exhiberent, *Aeginenses cum à Viatoris*, quod cum obscurum foret Stevvechio, extemplò suum Palmerium consuluit, qui vitiosam scripturam suà divinatione magis contaminavit, reponendo, *cum à Boeotius liberi*, &c. Certo certius est, legendum *Segobrigenses*, aut *Segoblenenses, cum à Viriato*, &c. Perperam, *cum ab Aetolis*, supponit Palmerius.

CAPUT VI.

† De affectu & moderatione.

EXEMPLUM I.

Q. FABIVS hortante filio, ut locum idoneum paucorum jacturâ caperet, Visne, inquit, tu ex illis paucis esse?

II. Xenophon, cum equo veheretur, & pedites jugum quoddam occupare jussisset, 1 unum ex eis obmurmurantem, quod diceret, faciliè tam laboriosa sedentem imperare, desiliit, & gregalem equo imposuit, 2 cursuque ipse pedestri ad destinatum jugum contendens pervenit; cujus facti ruborem cum perpeti miles non posset, irridentibus commilitonibus sponte descendit: Xenophontem vix universi perpulerunt, ut conscenderet equum, & laborem suum in necessaria duci munera reservaret.

III. Alexander, cum hyeme duceret exercitum, residens ad ignem recognoscere prætereuntes copias cœpit, cumque conspexisset quendam propè exanimatum frigore, confidere loco suo jussit: dixitque ei, Si in Persis natus esses, 3 in regiâ sellâ resedisse tibi capitale foret, in Macedoniâ nato conceditur.

IV. D. Au-

† Lemma Vet. Par. DE EFFECTU. Et puero patet legendum DE AFFECTU, *περὶ ἐλέου*.

I. **U**Num ex eis obmurmurante] Suspicio vestigium veræ lectionis: uno ex eis obmurmurante, ac dicente, &c.

2. *Cursuque ipse pedestri*] In antiquis membranis nostris, *curruque*. Quis non miretur *ἀντιλογίαν*. Omnino *cursuque* reponendum: id est *curriculò δρομικίως*. Hesychius: *Ἐπιδρομικῶν περὶ ἐλέου*, (lego aut

περὶ ἐλέου, aut *μηδὲ περὶ ἐλέου*) καὶ *ἀντιλογίως*. Helladius: *Ἐγγίλων* (de servis loquitur) *ἔδωκεν ἀπόστασιν, Παρμαθίωνος, καὶ Πιστῶν, ἔδωκεν Δρομικίως*. Est autem *cursu pedestri* nimis rotundum & absolutum. Sequitur: *contendens pervenit*, pro quo scripti, *contendit, pervenit*, quod esse non potest, nisi alterutrum ejicias.

3. *In regiâ sellâ resedisse*] Scripti, *resedere*. Regia sella Persarum, est *χρυσὸς ἱστὸς βασιλέως*. Curtius eadem narratione: *Illis enim* (Per-

IV. D. Augustus Vespasianus, cum quendam adolescentem honestè natum militiæ inhabilem, angustiarum rei familiaris causâ ¹ deductum ad longiorem ordinem rescisset, censu constituto, honestâ missione exauctoravit.

sis) *in sella regis consedissee capitale foret; tibi saluti fuit.* | dam libri, *eductum*, vel *edoctum*; & deinde, *rejecisset*, aut *rescisset*.
 1. *Deductum ad longiorem*] Qui- | pro *rescisset*.

CAPUT VII,

De variis consiliis.

EXEMPLUM I.

CÆSAR dicebat, idem esse sibi consilium adversus hostem, quod plerisque medicis contra vitia corporum, ¹ fame potius quàm ferro superandi.

II. Domitius Corbulo ² dolabrâ, id est, operibus hostem vincendum esse dicebat.

III. L. Paullus Imperatorem senem moribus dicebat esse oportere, significans moderatiora sequenda consilia.

IV. Scipio Africanus fertur dixisse, cum eum parum quidam pugnacem dicerent, Imperatorem me mater, non bellatorem peperit.

V. C. Marius Teutono provocanti eum & postulanti ut prodiret, respondit, Si cupidus mortis esset, laqueo eum vitam posse finire: ³ cumque demonstraret ei gladiatorem

¹ con-

1. *Fame potius quàm ferro superandi*] Vegetius: *Fames intrinsecus pugnat, & vincit sapius quàm ferrum.*

2. *Dolabrâ, id est operibus*] Meminit Lipsius lib. V. cap. 13. Polit. Juvenalis lib. III. *Si lentus pigra muniret castra dolabra.* Erat instrumentum forma ad instar securis, sed unicâ & simplici acie, parte al-

terâ in mucronem acuminata, quæ serviebat maxime muris diruendis, ut securis vallo & lignis cædendis. Eo sensu Corbulo dicebat, *Hostem dolabra vincendum esse*, id est, opere & munitionibus.

3. *Cumque demonstraret*] Nihil ambigo legendum, *cum dein monstraret*, &c.

1 contemptæ staturæ 2 & propè exactæ ætatis, dixitque, Si cum superasset, 3 cum victore congressurum.

VI. Q. Sertorius, quod experimento didicerat, imparem se universo Romanorum exercitui, ut barbaros quoque inconsultè pugnam deposcentes doceret, adductis in conspectum duobus equis eorum prævalido alteri, alteri admodum exili, duos admovit juvenes similiter affectos, robustum & gracilem: robustiori imperavit, equi exilis universam caudam abrumpere: gracili autem, valentioris per singulos pilos vellere: cumque gracili successisset quod imperatum erat, validissimus cum infirmi equi cauda sine effectu luctaretur, Jam, inquit Sertorius, 4 naturam Romanarum cohortium per hoc vobis exemplum ostendi milites: insuperabiles sunt universas aggredienti; eos lacerabit & carpet qui per partes attentaverit.

VII. Valerius Levinus Cos. cum intra castra sua exploratorem hostium deprehendisset, magnamque copiarum suarum fiduciam haberet, circumduci eum jussit; terrendique hostis causâ, exercitus suos visendos speculatoribus eorum, quoties voluissent, patere.

VIII. Cælius Primipilaris, qui in Germaniâ, post Varianam

1. *Contemptæ staturæ*] Id est, exilis & brevis staturæ. Nam *statura* est proceritas commoda, & militaris. Glossæ: *Statura*, ἀνάστημα, μέγεθος σώματος, μήκος ἄλλως. Hoc notione dignum. Infra: *qui velocissimi videbantur, & mediocri statura erant*: id est, militaris; ex. 29. Obiter monebimus in Macrobio legendum libro III. Saturnal. cap. 3. joco Ciceronis: Idem, cum Lentulum suum exigua statura hominem longo gladio accinctum vidisset: Vulgo malè lectum: *exigua natura*. Aliter sensus & sequela jubent; subjicit e-

nim Cicero: *Quis generum meum ad gladium alligavit*. Nam contemptæ vel exiguæ staturæ pusiones gladii alligantur, mediocriis armantur.

2. *Et propè exactæ ætatis*] Deceperitæ. Suetonius de illustribus Grammaticis: *Verrius Flaccus decessit ætatis exactæ sub Tiberio*.

3. *Cum victore congressurum*] P. Victoria: satis importunè.

4. *Naturam Romanarum cohortium*] Romanarum virium. P. nos hoc exemplum supra tractavimus.

5. *Post Varianam cladem*] Nihil notius *clade Varianâ* apud o-

rianam cladem obsessis nostris pro ducē fuit, veritus, ne barbari ligna, quæ congesta erant, vallo admoverent, & castra ejus incenderent, simulatâ lignorum inopiâ, missis undique, qui ea furarentur, effecit, ut Germani universos truncos amolirentur.

IX. Cn. Scipio, bello navali, amphoras pice & tedâ plenas in hostium classē jaculatus est, quarum jactus & pondere foret noxius, 1 &, diffundendo quæ continuerant, alimentum præstaret incendio.

X. Hannibal Regi Antiocho monstravit, ut in hostium classē 2 vascula jacularetur viperis plena, quarum metu perterriti milites à dimicatione & nauticis ministeriis impedirentur.

XI. Idem fecit jam cedente classe sua Prusias.

XII. M. Porcius impetu classē hostium cum transfiliisset, deturbatis ex eâ Pœnis, eorumque armis & insignibus inter suos distributis, multas naves hostium, quos sociali habitu fefellerat, merisit.

XIII. Athenienses, cum subinde à Lacedæmoniis infestarentur, diebus festis, quos sacros Minervæ extra urbem celebrabant, 3 omnem quidem colentium imitationem expresserunt, armis tantum veste celatis: peracto ritu suo, non statim Athenas reversi, sed protenus inde raptim acto Lacedæmonem versus agmine, eo tempore quo minime timebantur, agrum hostium, quibus subinde prædæ fuerant, ultro depopulati sunt.

XIV. Caf-

annes penè historicos. Quare damno vulgatam lectionem depravatam, post Valerianam cladem: quomodo P. exhibuit.

1. Et, diffundendo quæ continuerant, alimentum præstaret incendio] Illud est Stevetchianum est: vulgo ut, mox idem præstet, vulgati præstarent: scribe cum Scriverio, præstaret.

rio, præstaret.

2. Vascula jacularetur] MSS. jacularentur. Vide quæ notabamus ad Nepotis Hannibalem. Deinde, quæ re perterriti, pro quarum meū, in iisdem exaratis.

3. Omnem quidem colentium] In uno manuscripto, omnium; in aliis Scriverianis, hominum.

XIV. Cassius onerarias naves, ¹ non magni ad alia usus, accensas opportuno vento in classem hostium misit, & incendio eam consumpsit.

XV. M. Livius, fuso Hasdrubale, hortantibus eum quibusdam, ut hostem ad internecionem persequeretur, respondit: Aliqui & supersint, qui de victoriâ nostrâ hostibus nuntient.

XVI. Scipio Aphricanus dicere solitus est, hosti non solum dandam esse ² viam fugiendi, sed etiam muniendam.

XVII. ³ Pericles Atheniensis affirmavit incolumes futuros hostes, si deponerent ferrum: ⁴ ejusque obsecutos conditionibus, universos, qui in sagulis ferreas fibulas habuissent, interfici iussit.

XVIII. Hasdrubal ⁵ subigendorum Numidarum causâ ingressus fines eorum, resistere parentibus affirmavit ad capiendos se venisse elephantos; quibus ferax est Numidia: ut hoc permitterent, ⁶ poscentibus securitatem promisit, & ex eâ persuasione avocatos adortus sub leges redegit.

XIX. Alcetas Lacedæmonius, ut Thebanorum comitatum facilius ex inopinato aggrediretur, in occulto paratis navibus, tanquam unam omnino haberet triremem, vici-

1. Non magni ad alia usus] Hoc fero præ lectione P. non magni ad alios usus.

2. Viam fugiendi, sed etiam muniendam] Ita meliores. Patrisinus: Viam ad fugiendum, sed etiam muniendum; quod non assequor. Alibi supra notavimus. Est autem dictum ex veteri formulâ: DATE VIAM CONSULI. Plautus Curculione, Actu II. Sc. 3. Date viam mihi noti atque ignoti. Plutarchus in Gracchis: Δότε τὸ πόνον ἀποδοῦναι, ἕξι ποδίστου.

3. Pericles] MSS. Paches. At verum hujus Atheniensis nomen Pericles.

4. Ejusque obsecutos conditionibus] Alii libri, obsecuris: quibus obsequi non placet.

5. Subigendorum Numidarum] Di boni! quàm curiosa lectio est quorundam interpolatorum & literatorum; subigens dolum Numidarum: Sed quonam tum hospitio sequens istud causa excipietur? Non video. Adeo facile fuit ex vocibus aliquid immutasse; at connexionem earum appropriasse, difficile.

6. Poscentibus securitatem promisit] Male faciunt auctori, qui mediam vocem delendam censent. Statim

vicibus in eâ remigem exercebat: quodam deinde tempore omnes naves in Thebanos transnavigantes immisit, & com meatibus eorum potitus est.

XX. Ptolemæus adversus Perdiccam exercitu prævalentem ipse invalidus, omne pecudum genus, religatis ad tergum quæ traherent carpentis, agendum per paucos curavit equites: ipse prægressus cum copiis, quas habebat, effecit, ut ¹ pulvis, quem pecora excitaverant; speciem magni sequentis exercitus moveret, cujus expectatione terrium vicit hostem.

XXI. ² Myronides Atheniensis adversus Thebanos equitatu prævalentes pugnaturus, in campis suos edocuit, manentibus esse spem aliquam salutis, cedentibus autem perniciosissimum: quâ ratione confirmatis militibus, victoriam consecutus est.

XXII. L. Pinarus in Siciliâ præsidio Ennæ præpositus claves portarum, quas penes se habebat, reposcentibus Magistratibus Ennensium, quod suspectos eos, tanquam transitionem ad Pœnum pararent, habebat, petit unius noctis ad deliberationem spacium; indicataque militibus fraude Græcorum, cum præcepisset, ut parati posteriâ die signum expectarent, primâ luce assistentibus militibus redditurum se claves dixit, si idem ³ omnes Ennenses censuissent: ob eam causam universâ multitudine convocatâ in theatrum, & idem flagitante, manifestâ deficiendi voluntate, signo militibus dato universos Ennenses cecidit.

XXIII. Iphicrates dux Atheniensium, classem suam hostili

Statim *avocatos* omninò rectum est: vulgò *advocatos*.

1. *Pulvis, quem pecora excitaverant*] Non puto à Frontino scriptum esse *quam*, sed à descriptore rescriptum, quod in nostris membranis reperi: *pulvis, quam pecora excitaverant*. At video antiquis

codem genere *pulvis* usurpatum. Ennius: *lanque fere pulvis ad cœlum vasta videtur*. Vide Charisium I.

2. *Myronides*] Ita omnino lege. Vulgo perperam *Myrodines*.

3. *Omnes Ennenses censuissent*] Scripti *Scrveriani, consuluissent*.

stili habitu instruxit, & ad eos, quos suspectos habebat in-
vectus, cum effuso studio exciperetur, deprehensâ eorum
perfidia, oppidum diripuit.

XXIV. ¹ Tiberius Gracchus, cum edixisset futurum, ² ut
ex volonum numero fortibus libertatem daret, ignavos
3 crucibus affigeret, & quatuor millia ex his, qui segnius
pugnauerant, metu pœnæ in quendam munitum collem
coissent, misit qui eis dicerent, totum sibi exercitum volo-
num vicisse videri, ⁴ quod hostes fugissent: & sic eos, &
suâ fide, & ipsorum metu exolutos recepit.

XXV. Hannibal post proelium, quo ingentem cladem
ad Thrasymenum Romani acceperunt, cum sex millia ho-
stium, interpositâ pactione, in potestatem suam redegisset,
socios Latini nominis, benigne in civitates suas dimisit,
dictitans se Italix liberandæ causâ bellum gerere; eorum-
que operâ aliquot populos in deditionem accepit.

XXVI. Mago cum Locri obsiderentur à Crispino, clas-
sis nostræ præfecto, diffudit ad Romana castra rumore,
Hannibalem cæso Marcello ad liberandos obsidione Lo-
cros venire; clam deinde equites emissos iussit à monti-
bus, qui in conspectu erant, se ostendere: quo facto effe-
cit,

1. Tiberius Gracchus] Libri vi-
liores ineptè Tigræus. Error ex ig-
norantia veteris scripturæ. TI.
GRACHUS.

2. Ut ex volonum numero] Per-
peram exaratum invenio *bolonum*,
in nostro chirographo: nisi ex pris-
câ scibendi formâ sit *bolonum* pro
volonum, ut *bolona* pro *volona*,
b pro *v*, ut aliâs degenerante. Pla-
cet tamen receptum *volonum*; ut
statim in eodem libro: *totum sibi*
exercitum volonum vicisse videri:
ubi melius *fecisse* reposueris. Græ-
ci *ἑλκυσίους* appellabant, *volones*
Latini, vix puto *bolones*. Nam *vo-*

lones à *volo*, ut *colones* à *colo* Sal-
lustio, pro clientibus qui magna-
tes colunt: Et *accendones* Tertul-
liano, *λυδοπεδοφει* seu *lanistæ*, qui
pugnæ ardorem incendunt inter
μυρομυξες, id est gladiatores. Qui
Livium legerit, de optimâ *volonum*
scripturâ non dubitabit.

3. Crucibus affigeret] Quidam
afficeret. At tum legendum, *cruci-*
atibus afficeret: quod membra-
næ Scriverio exhibuerunt.

4. Quod hostes fugissent] Ha-
beant sibi literam Græcam, quam
tertiam Latinam ex ultima voce
protulerunt aliqui correctorum.

Nobis

cit, ut Crispinus Hannibalem adesse ratus conscenderet na-
ves, ac fugeret.

XXVII. Scipio Æmilianus, ad Numantiam, omnibus
non cohortibus tantum, sed centuriis sagitarios & fundito-
res interposuit.

XXVIII. Pelopidas Thebanus, cum à Theffälis in fu-
gam versus, flumen ¹ in quo tumultuarium fecerat pon-
tem ² liberasset, ne sequentibus hostibus idem transitus ma-
neret, novissimo agmini præcepit, incenderent pontem.

XXIX. Romani, cum Campanis equitibus nullo mo-
do

Nobis nihil videbitur mutandum.

1. In quo tumultuarium fecerat
pontem] Nihil ineptius istâ lectio-
ne, quam ad oram nostri P. ad-
scripsit quisquis fuit imperitorum :
in quo tumultu varium fecerat
pontem, quæ ab omnibus Frontini
libris abfuit. Opera tumultuaria
vocantur *ῥεῖθρα*, & oppo-
nuntur legitimis, quæ secundum
disciplinam militarem fiunt. Ita ap-
ud Livium ; *tumultuaria manus*,
subitaria legiones, *subitarii milites*,
duxque tumultuarius legitur ; qui
ex occasione urgente non ordine
militari comparantur. Vegetio *fos-
sa legitima* opponitur *tumultuaria*,
ἢ τῆ ῥεῖθρα. Et Græcis *ῥεῖθρα* na-
vis est, quæ subito & tumultuariè
fit, ἢ δι' ὀλίγης συμπεριεῖσε. Sui-
das : *ῥεῖθρα, ἢ ἐν τῶν περὶ τὸν ἑρῶν,*
ἢ ἐκίμας περὶ τὴν ναύς. Theo-
phylactus Simocatt. lib. VIII. *πῶς*
λεγεῖσθαι ῥεῖθρας σὺρράβαντες, ὁμο-
θυμῶν ἢ ποταμὸν διενέξαις. Vide
Ulpianum l. i. §. 6. ff. de exercit.
action. Sic *tumultuaria castella* i-
dem Vegetius dixit, & *tumultua-
rii milites* occurrunt apud Livium
& Hirtium.

2. Liberasset] Optimam expo-
sitionem hujus loci à doctissimo
Scriveterio conceptam non pigra-
bor adscribere. Ita autem ille Lib. I.
cap. 5. exemplo 3. ad hæc verba :
Vnam spem salutis haberet si flumen
liberasset, dixi Stevvechium lege-
re, *si flumen superasset*, correctio-
ne non admodum necessaria. Si-
militer & abstinendæ ab hoc loco
manus criticæ : nec legendum cum
Stevvechio *superasset*. Volo, in-
quam, facta tectaque maneat vul-
gata lectio. Quid sit *flumen libe-
rare* duobus his locis fatetur se ne-
scire Stevvechius : quare emenda-
bat, *flumen superasset*. Probem, si
non membranarum optimas, sal-
tem ullos adstipulatores haberet li-
bros scriptos ; sed nullos habet. Sa-
nè non meos tres, non Palatinos :
in quibus omnibus disertim exara-
tum est, *liberasset*. Nec aliter le-
gitur exemplo 13. cap. 4. lib. I. ubi
Philippus nullo prohibente *angustias*
freti liberavit. Qui locus sefellit
Stevvechium, aliàs debuisset & il-
le subire ferreum examen : dixisset
legendum, *angustias freti supera-
vit*. Malo exemplo, & ad instar im-
peri-

do pares essent, ¹ Q. Navius Centurio in exercitu, Fulvii Flacci, Procos. excogitavit, ut delectos ex toto exercitu, qui velocissimi videbantur, & mediocris staturæ erant ² parvulis non amplis, & galericulis gladiisque, ac septenis singulos hastis quaternorum circiter pedum armare, eosque adjunctos equitibus ³ juberet usque ad mœnia provehi: deinde ibi positis nostris equitibus incipere inter hostium equitatum præliari; quo facto vehementer & ipsi Campani afflicti sunt, & maximè equi eorum; quibus turbatis pro-na nostris victoria fuit.

XXX. P. Scipio in Lydiâ, cum die ac nocte imbre continuo vexatum exercitum Antiochi videret; nec homines tantùm aut equos deficere, verùm arcus quoque madentibus nervis inhabiles factos, exhortatus est fratrem, ut postero, quamvis religioso die, committeretur prælium: quam sententiam secuta victoria est.

XXXI. Catonem vastantem Hispaniam, legati Hergetum, qui sociorum populus erat, adierunt oraveruntque auxilia: ille ne aut abnegato adjutorio socios alienaret, aut diducto exercitu vires minueret, tertiam partem militum cibaria parare, & naves ascendere jussit, dato præcepto, ⁴ ut causati

ventos,

peritorum librariorum sciolorumque, qui quod in veterum libris non statim perceperunt, flagitiosè corruerunt: quod illi emendare vocabant. Sic Hyginus in Mythologicis etiam *liberare flumen*, pro transire dixit, cap. ducentesimo quinquagesimo septimo: *Qui cum duceretur, vix tandem Mærus liberato flumine, consequitur carnificem.*

1. Q. Navius Centurio] In aliis: Q. Nonius. Deinde in sequentibus r̄ ut delet Stevvechius.

2. Parmulis non amplis & galericulis, gladiisque] Quidam libri:

Spathulis (vel spatulis) non amplis, & galiculis, gladiisque: ingenti errore. Rursus alii parvulis pro parvulis. Sed parvulis omnino recta scriptura est. V. Glossarium: Parmula; ἀρμύλλης. Index vocum militarium, qui fere Lexicis adjunctus: πάρμυλλον, parmula; & πάρμυλλος, parmularius.

3. Juberet usque ad mœnia] Stevvechius juberet. Statim deimpositis, in libris Scriverianis.

4. Ut causati ventos] Τὸς ἐπιπέμους ἀποφασίζουσα. Quare damno lectionem nihili, vet. P. ut causati ventos. Causari enim est tueri ac defen-

ventos, retro redirent: præcedens interim adventantis auxilii rumor, ut Iltergetum excitavit animos, ita hostium consilia discussit.

XXXII. C. Cæsar, cum in partibus Pompejanis magna equitum Romanorum esset manus, ¹ eaque armorum scientia milites conficeret, ² ora oculosque eorum gladiis peti iussit, ³ & sic adversam faciem cædere coëgit.

XXXIII. ⁴ Vaccei, cum à Sempronio Graccho collatis signis urgerentur, universas copias cinxere plaustris, quæ impleverant fortissimis viris, muliebri veste tectis. Sempronium quoque, tanquam adversus fœminas, audentius ad obsidendo hostes confurgentem, hi qui in plaustris e-rant aggressi, fugaverunt.

XXXIV. ⁵ Eumenes Cardianus ex successoribus Alexandri, in castello quodam clausus, ⁶ quo exercere equos non poterat, certis quotidie horis ita suspendebat, ut posterioribus pedibus innixi, prioribus allevatis, cum natura-

lem defendere se caussis prætexendis.

1. *Eaque armorum scientia milites conficeret*] Locus est à Rurgerio ex parte emendatus, quem non intelligere se confitetur Barthius. Interim rescribendum conjectavit, *eaque formarum scientia milites conficeret*. Rubenius: *suique armorum scientia militis consideret*. Quod sequatur qui volet, nobis vulgata satisfacit.

2. *Ora oculosque eorum gladiis peti iussit*] Qui de glossemate suspiciunt, & hæc verba non à Frontino profecta censent, graviter hallucinantur. Deinde notandum venit τὸ *peti*, quod gladiatorium est. Vegetius libro I. *nunc quasi caput & faciem peteret, nunc lateribus minaretur*, quæ verba videntur aliquomodo nostris convenire. Ser-

vius: *Petitiones proprie dicimus impetus gladiatorum.*

3. *Et sic adversam faciem cedere*] Stevvechius: *aversa facie cedere*; quod non se probat mihi. Quidam *adversam aciem*, unde *aversa acie*, Scriverius. Nihil mutandum; nam vulgatum confirmat Lucani versus lib. 7. *Adversosq; jubet ferro contundere vultus*. Vide etiam Plutarchum in Cæsare, & Appianum.

4. *Vaccei*] Nonnulli codices, Locri. Erita P.

5. *Eumenes Cardianus*] Sic omnino restituendum. Vulgo *perperam*, *Sardianus* vel *Sardinianus*. Auctor scholiorum in Aristophanis *Aves*: *Καροδία πάλος Σεγαυός, ἢς εἰ πὸλῆται Καροδωοί.*

6. *Quo exercere equos*] *Quum*, scripti libri.

lem assistendi appetunt consuetudinem, 1 ad sudorem undique crura iactarent.

XXXV. M. Cato, pollicentibus barbaris duces itinerum, & insuper præsidium, si magna summa eis promitteretur, non dubitavit polliceri: quia aut victoribus ex spoliis hostilibus poterat dare 2 aut interfectis exsolvebatur promissio.

XXXVI. Q. Maximus transfugere ad hostes volentem Statilium, 4 nobilem claræ operæ equitem, vocari ad se iussit: eique excusavit, quod, invidiâ commilitonum, virtutes illius ad id tempus ignorasset: tum donato ei equo, pecuniam insuper largitus, obtinuit, ut quem ex conscientia trepidum accerserat, latum dimitteret, & ex dubio in reliquum non minus fidentem; quàm fortem haberet equitem.

XXXVII. Philippus, cum audisset Pythiam quendam s bonum pugnatorem, alienatum sibi, quòd tres filias inops vix aleret, nec à rege adjuvaretur, monentibus quibusdam

uti

1. Ad sudorem undique crura iactarent] Non adlubescit aliorum codicum lectio; ad sudorem undique crura iactarent.

2. Aut interfectis exsolvebatur] Scribe ex optimis membranis: aut victis exsolvebatur promissio, optimâ oppositione. Et ita legit P. qui medius fuit inter bonû & iniquum.

3. Q. Maximus] Maximus, absurdè legitur in aliis editionibus.

4. Nobilem clara opera equitem] Pro clara operâ. Est de *ἄριστος ἄριστος*. Vellejus Pat. I. *Lycurgus disciplina convenientissima Vir.*

5. Bonum pugnatorem, alienatum sibi] P. alienato. Bonus pugnatore est fortis. Lucilius in Satyris: *Calvus Palantini quidam Vir nobilis boni bello. Lego: Vir non boni bello; non fortis; sed imbellis.*

Idem Lucilius, cuius reliquias laudamus, ut è naufragio tabellas:

Cum Pacidiano componitur optimi multo

Post homines natos gladiator qui fuit unus.

Juvenalis: *Esto bonus miles, tutor bonus. — Bonus ergo fortis, & contra fortis, bonus. Festus: Fortis, bonus & frugi, sive validus.*

Sed fortis restituit Vir Illuster ex XII. Tabulis: SANATIBUS. IDEM. QUOD. FORCTIBUS. IDUS. ESTO. id est, bonis, & qui non defecerant à Pop. Romano. Ita melior apud Horatium: *Tydidis melior patre: & optimus apud Sallustium Jugurthino: Optimus quisque cadere aut sauciari.* Greci eodem modo suum *ἀγαθός* & *ἄριστος* usurpant.

uti eum caveret: Quid, si inquit, partem ægram corporis haberem, absunderem potius, quàm curarem? deinde familiariter secretò elicitum Pythiam, acceptâ difficultate necessitatum domesticarum, pecuniâ instruxit: ac meliorem fidioremque habuit, quàm habuerat, antequam offenderet.

XXXVIII. T. Quintius Crispinus, post infaustam adversus Pœnos dimicationem, quâ collegam Marcellum amiserat, cum comperisset potitum annulo interfecti Hannibalem, litteras circa municipia 1 totius Italiæ demisit, ne crederent epistolis, si quæ Marcelli annulo obsignatæ perferrentur: monitione consecutus est, ut Salapia, & aliæ urbes frustra Hannibalis dolis tentarentur.

XXXIX. Post Cannensem cladem, perculsis ita Romanorum animis, ut pars magna reliquiarum nobilissimis auctoribus deserendæ Italiæ iniret consilium, P. Scipio 2 adolescens admodum, impetu facto, in eo ipso in quotalia agitabantur, cœtu pronuntiavit, manu se suâ interfecturum, nisi qui jurasset, non esse sibi mentem destituendæ Reipublicæ: cumque ipse se primus religione tali obligasset, stricto gladio mortem uni ex proximis minatus, 3 nisi acciperet sacramentum, illum metu, ceteros etiam exemplo cœgit ad jurandum.

XL. Volscorum castra cum prope à virgultis silvâque posita essent, Camillus ea omnia, quæ conceptum ignem, usque

1. Totius Italia demisit] *Misit*, in Scriverianis.

2. Adolescens admodum] Quidam concisim, *adolescens ad modum*. Malè. Tacit. lib. IV. Annal. de L. Antonino: *Hunc admodum adolescentulum sororis nepotem seposuit Augustus in civitatem Masiliensium*. Curtius *admodum juvenem* dixit VII. Justinus *admodum puerum*, & *parvulum*.

3. Nisi acciperes sacramentum] Sacramentum pro juramento. Apoposidè Vet. Glossarium, *Sacramentum*; *ἄρκυς* & *σφραγισμός*. Item *Sacramentum*: *ἄρκυς*. Onomasticum Græco-latinum. *σφραγισμός*, *militia*, *sacramentum*. Ita colligo ex sequentibus: *illum metu, ceteros etiam exemplo cœgit ad jurandum*: nam jurantes sese obligabant, idque cum quadam religione. Frontinus:

usque in vallum perferre poterant, incendit, & sic adversarios exiit castris.

XL I. P. Crassus bello sociali, eodem modo prope cum copiis omnibus interceptus est.

XLII. Q. Metellus in Hispaniâ castra moturus, cum in agmine milites continerent se intra castra, Hermocrates detentos eos, postero die habilioribus jam suis tradidit, bellumque confecit.

XLIII. Miltiades, cum ingentem Perfarum multitudinem apud Marathonem fudisset, Athenienses circa gratulationem morantes, compulit, ut festinaerent ad opem urbem ferendam, quam classis Perfarum petebat: cumque præcurrisset, impleissetque mœnia armatis, Perse rati ingentem esse numerum Atheniensium, & alio milite apud Marathonem pugnatum, alium pro muris suis opponi, circumactis exemplo navibus Asiam repetierunt.

XLIV. Pisistratus Atheniensis, cum exceperat Megarensium classem, quâ illi ad Eleusin noctu applicuerant, ut operatas Cereris sacro scœminas Atheniensium raperent, magnâque editâ cæde eorum ultus esset suos, eadem quæ ceperat navigia Atheniensi milite complevit, quibus-

tinus: *Cumque ipse se primus religione tali obligasset, ubi malim, religioni.* Religio enim est jusjurandum: ut apud Ciceronem pro Fontejo, *religio jurisjurandi.*

1. *Apud Marathonem*] Scriveriani MSS. *Marathoma*: & sic proximè infra. Neos Miltiade: *ac suas copias in campum Marathona deduxerunt.* Sic *Babylona, Lacedæmona* dicebant, & alia.

2. *Ut operatas Cereris sacro scœminas*] Operari sacro Cereris est *μυστήριον*, Tertulliano *instituire*: unde *μυστήριον*, & *μεγάλα μυστήρια*, *Cereris sacra Eleusinia* in eadem nar-

ratione apud Justinum. Qui Cereri operabantur, in castro Cereris esse dicebantur. Festus: *minuitur populo ludibus, cum in castro Cereris constitit.* In castro Cereris esse, est τὸ ἀγροῦν Δήμητρι. Et nota, quod ait Frontinus, *nocturne applicuerunt*: nam ἐλευσίνια semper nocte celebrabantur, quæ sequebantur τῶν εὐχιδῶν Βονδρομίων; statim post occasum solis, plenilunio. Alia erant Θεῖς Ἐλευσίνια, τὰ μυστήρια τῆς Δήμητρός, ut ait Hesychius. Quæ duo mysteria scriptores antiqui passim confundunt.

dam matronis 1 habitu captivarum in conspectu locatis : quâ facie decepti Megarenenses, tanquam suis, & cum successu renavigantibus effusi obvii, inermesque, rursus oppressi sunt.

XLV. 2 Cimon dux Atheniensium, victâ classe Persarum apud insulam Cypron, milites suos captivis armis induit, & iisdem barbarorum navibus ad hostem navigavit in Pamphyliam apud flumen Eurymedonta. 3 Persæ, quia & navigia & habitum superstantium agnoscerent, nihil caverrunt: subito itaque oppressi, eodem die & navali & pedestri proelio victi sunt.

1. *Habitu captivarum*] P. captivorum; mox legendum, & cum successu renavigantibus; ubi quidam, *successura navigantibus*. In fine, *compressi sunt* in Scriverianis.

2. *Cimon*] Ita restitutum ducis

nomen ab optimo Scriverio, cum antea *Conon* legeretur.

3. *Persæ, quia*] Vulgo *persequi*, quod absurdum est, & *à persequor*. Nunc reliqua persequemur, & maxime cum festinamus.

